

Fra Grgo Martić.

(Sestavil J. D.)

„Martić je prvi naš epik u XIX. vijeku.

„Slovinač“ 1. 1878.

Sv. Frančišek Asiški, véliki ustanovnik frančiškanskega reda, ni poznal druge želje, kakor da bi vse stvari Boga spoznale in ljubile. „Moj Bog in moje vse!“ je bil njegov navadni vzklik. A prav iz takega srca so privrele one krasne pesmi Frančiškove, ki so vzbudile národno italijansko slovstvo in gladile pot Dantejevemu geniju. Duh sv. Frančiška Asiškega je vzbudil pa tudi v sosedni Bosni národno slovstvo. Kar je imel do naših časov bosanski národ književnosti, skoro vso so ustvarili bosanski franjevci. Največ pa je storil fra Grgo Martić, prvak v slovstvu bratskega naroda.

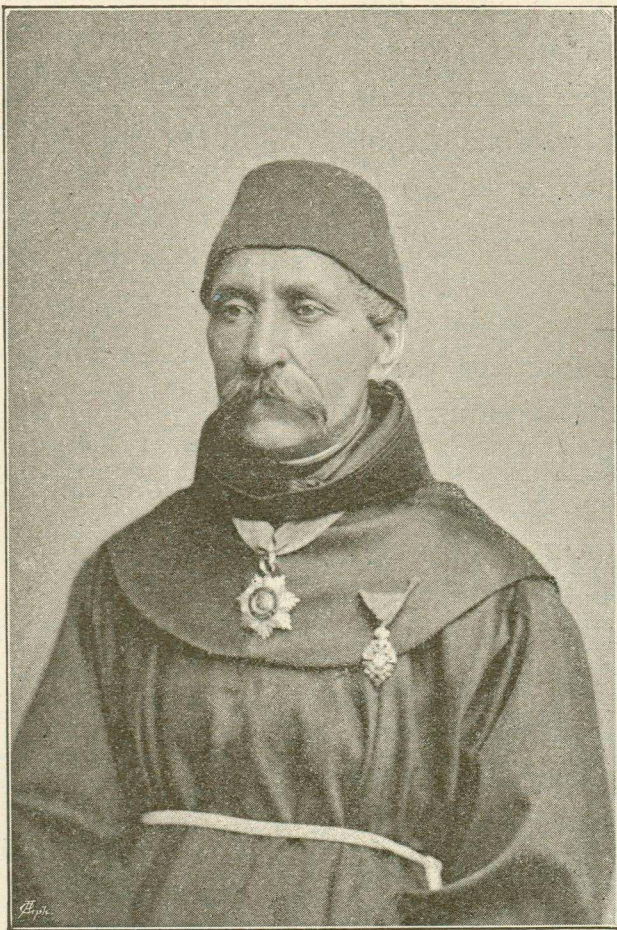
V začetku tekočega leta, dné 14. prosinca, je ta divni pesnik „Osvetnikov“ preprosto praznoval svojo zlato mašo v mestecu Kreševu blizu Sarajeva, kjer imajo bosanski franjevci že stoletja sém svoj samostan. Tisoč in tisoč src je oni dan starčku Radvanu želelo od Boga življenja in zdravja še mnogo let, življenja, hrvaškemu narodu toli dragocenega.

Hrvaški časopisi so se one dni spominjali slavljenca s pesmimi, spisi in ocenami. A njegova slava ni šele od letos. Martić deluje za svoj národ z živo besedo in pismom že nad 44 let; vendar je njegovo ime zaslovelo izven mej bosanske domovine po širni Avstriji in še dalje nekako od leta 1878., odkar je namreč

avstrijska vlada zasedla Bosno in Hercegovino. Sedanji vladika labodski, prevzv. g. dr. Mihael Napotnik, piše v svojem delu: „Kratek pregled bosanskega slovstva. V Mariboru 1884“, kjer se nahaja izvrstno popisano življenje in delovanje Martićevo (str. 57—73), tako-le: „Po srečno dognani okupaciji Bosne in Hercegovine so naj-

imenitnejši možje iz teh pokrajin dohajali v avstrijsko prestolno metropolo — na Dunaj, da se poklonijo novemu vladarju in zahvalijo za blagodušno rešitvo iz dolgoletnega robstva. Eden teh poslancev je zanimal tudi višje kroge in mesto Beč — oblečen v revno haljo frančiškanskega reda, lepe ravne postave, bistrih sokolskih očij, čednih, resnomilih obraznih potez, z gostimi brkami pod nosom in finim fesom na glavi — a široke prsi so mu ozaljšane s krasnimi križci in redovi — ta nenavadni mož je oče Grgo Martić ali fra Grgo, kakor ga zove in pozna ves bosanski in ves her-

cegovski národ.“ — Fra Grgo Martić ima za svojo bosansko domovino velikanske zasluge, in te v dvojnem oziru. Prvič zato, ker je marljivo zbiral podatke o brezmejnih mukah in nadlogah svojega naroda ter jih v obliki divnih pesmij naznanjal širnemu svetu, zlasti Avstriji, proseč jo, naj se usmili trpinov ter jim pride

Fra Grgo Martić.

na pomoč. Tako n. pr. je leta 1842. v pesmi: „Plač od Bosne“ milo klical:

Evropejski dvorovi preslavni!
Osobito Beča grade davni!
Utešitelj svakog, gnjezdo nade,
I na zemlji pokrovitelj pravde,
Milostni otac ubogoga,
Obslužitelj verni zvanja svoga!
I pogleda velemožnim okom
Robstva našeg polju po širokom,
Te se dušam smiluje nevinim,
Koje živu Bogu još jedini:n
Da po gorah od gladi ne mremo,
I u vodu živi ne skačemo!! . . .

(*Mihael Napotnik n. m. str. 62.*)

Tako je pot pripravljajal rešitvi svoje domovine in njeni zlati slobodi. V drugem oziru pa je Martić prevelikega pomena za Hrvate, osobito Bošnjake, v književnosti. Njegovo največje epiško delo „Osvetnike“, v katerih opeva krvavo in žalostno povest dolgih vekov, zlasti pa svoje dôbe, preveva tako vzvišena in ob enem preprosto-narodna poezija, da so ga najbolji kritiki hrvaški imenovali „majstora i umjetnika“ narodne poezije, t. j. hrvaškega Homerja. Tako je pisal o njem slavni slavist dr. V. Jagić: „Če je Homer mojster narodnega pesništva, je fra Grgo — Homerovič.“ (Napotnik n. m. str. 60.).

Isto potrjuje fra Ivan Kozinović v „Franjevačkom Glasniku“ (l. 1895., br. 2, str. 23 nsl.) pišoč o njem: „Zares, kakor je bil Homer prvi in glavni vir za vsakega grškega pisatelja in umetnika, tako najde vsak pisatelj in književnik v „Osvetnikih“ polno gradiva za svoje pero, kar je umna roka fra Grgova zabeležila. Razven vzvišene poezije glej koliko imaš tu raznovrstnih primer, bojnih slik, opisovanj družinskega življenja, dokazov o vernosti narodovi; kaže ti raznovrstne značaje, nravi; tu ti pesnik plaka z žalostnim in se raduje z radostnim, navdušuje te za lepo prirodo, pripoveduje ti razne bajke iz naroda, mnogokje ti popisuje narodno nošnjo, orožje, običaje, — poln pa je dovtipov in humorja. V njegovih pesmih najdeš prekrasna rekla, žive pesniške podobe, opisovanja raznih krajev, a največ krepkih, izbranih pesniških izrazov in kipečo zgovornost, ki napolnjuje z za-

čudenjem vsakega čitatelja Martićevih „Osvetnikov“. In poleg vsega tega — in mi dostavljamo, da vidimo v tem ne malo prednost pred samim Homerjem — je vsa vsebina njegovih „Osvetnikov“ prava in živa povest, zgodovinska resnica, ne pa plod pesniške domišljije. Imajo torej najvišjo pesniško in ob enem zgodovinsko vrednost, tako da, čudeč se tej poeziji, ob enem natančno proučuješ žalostno povest bratskega naroda v Bosni. To zatrjuje pesnik sam: „Za uvjerenje slavnim ljubiocem mojih pjesana, štono su pod nadievkom „Osvetnika“ do sada na svjetlost došle, dugujem izjaviti, da su te moje pjesme . . . na istinitoj dogodjajnosti osnovane, toli da se svaki zgodopisac, koj uzbude ove bojne prigodjaje u narodnu povjestnicu zavodio, njimi slobodno kao prozaičnim opisom mogne poslužiti; jere ja sam suvremenik, i ne s' daleče motrioc spjevanih sukoba . . . poznavah lično i razgovarah se sa svima glavnim bojcima i komandarima Turskih vojska, imadjah takodjer na ruku i mnoge krštene ljude, što se na ratištima prigadjaje, ter s' te strane čuvene priče i prijave sravnjivah sa Novinskim dopisima, a osobito u ovoj zadnjoj pjesmi (Ustanak u Bosni i Hercegovini od godine 1876—8 i bojevi srbski i crnogorski) držah se traga ratne kronike, i tako složih u pjesmu bojna djela vitezova, u koliko jih može ona u najkraćemu pričanju obufatiti, držeći se vazda pravilnosti, kakono nebi istinitostju pohramala ni na koju stranu, nego kako bilo, onako se svilo . . .“ (Nap. n. m. str. 68.)

A kar čitatelja najbolj čara, je krasni in gladki jezik, ki se nahaja jedino le v „Osvetnikih“. Vse te vrline uvažajoč, izrekli so hrvaški učenjaki in veščaki sodbo:

„Tko želi naučiti hrvatski jezik, neka čita Martićeva djela“.

2. Martić je zagledal luč sveta v krševiti gornji Hercegovini v selu Posušju okraja ljubuškega 5. dné svečana l. 1822. Resnico sicer govori latinski pregovor: Poeta nascitur — pesnik mora od Boga biti izvoljen in nadarjen, vendar je gotovo, da razne okoliščine v mladosti močno določujejo poznejše delovanje človekovo. Za malega Martića je bil najvažnejši stric Rade, kateri je dečku na javorjeve gosli prepeval pesmi

o starcu Milovanu, pesmi, v katerih se slavé junaški čini hrvaških junakov. Kar je stric Rade zvečer peval, to je Martić drugo jutro, pasoč ovce in koze, ponavljal v svoji glavi in prepeval. Onih pesmij mladenič ni pozabil nikdar več, sanjal je o njih in snoval — svoje. Tedaj je čul prve povesti o vilah, onih bajeslovnih bitjih, ki spremljajo jugoslovanske junake v boj, varujejo jih, a se tudi grozno maščujejo, ako se jim junak izneveri. Tedaj že je dobil pesnik tako bitje za posestrimo, ki ga vodi „po klancih jadikovcih“ in mu pripoveduje žalostne dogodke narodove:

Što no cvieli (vzdihuje) na Javorju pustu.

Zato pa se tudi takoj ob začetku epa obrača na vilo, kliče:

Vini mi se na gudalo vilo!

Ko je bilo Martiću osem let, naredi oče obljubo, da ga hoče dati v samostan frančiškanom, da postane redovnik. Kmalu nato pa oče umrje; a obljubo treba izpolniti. Zato vzame siroto dobri stric Rade ter jo odvêde v samostan kreševski l. 1834.

3. Kreševo je, kakor že omenjeno, silno star frančiškanski samostan, kjer živé in trpé že stotletja bosanski franjevci za vero Kristusovo in svoj zatirani narod. Tu so vrli sinovi sv. Frančiška napojili mlado dušo Martićevo z duhom redovnega očaka pa tudi s prvimi gimnazijskimi nauki.

Tu je deček najprej od blizu gledal delovanje bosanskih franjevcev. „Ogromnih zaslug frančiškanskega reda za razvitek in napredek literature ni lahko dostojno in povoljno oceniti. To betvo prosvete, ki jo danes v Bosni najdeš, prinesel in okovaril je omenjeni meniški red. Bosna s Hercegovino vred nima skoraj družih književnikov kakor brate frančiškane. Zgodovina bosanskega slovstva je jasna in preglasna apologija katoliške cerkve, da ona nikakor ne nasprotuje omiki narodni, ampak da le vsestranski podpira pravo oliko, da ona skrbeč za večno srečo tudi že pospešuje in utemeljuje začasni blagor vsakega naroda in narodiča, v katerem le prodre do zmage in prevage. Da! kakor drugod tako so tudi v Bosni in Hercegovini katoliški duhovni pričeli in z vsemi silami nadaljevali in negovali narodno književnost. Da je, kakor

je, povedala bodo imena slavitih móž, ki so bili iz bosanskega naroda in so pisali za bosanski narod.“ (M. Nap. n. m. str. 16.) Boljše šole torej pač ni mogel najti bosanski deček v svoji domovini, kakor v franjevskem samostanu, kjer je bila zbrana vsa večstoletna omika Bosne in Hercegovine. Tu in od l. 1838. na požeški gimnaziji pa je uživala njegova mlada pesniška duša tudi klasiško omiko grško in rimsko. Po vseh večjih samostanih so namreč imeli in še imajo franjevci latinske šole. Tu v Kreševu se je naučil Martić latinskega jezika in pa retorike, potem je pa, stopivši v red in dovršivši jedno leto novicijata, dokončal v Požegi z odličnim uspehom gimnazijske nauke. Četudi v svojih pesmih malokaterikrat kaže svojo klasiško izobrazbo, vendar se jim pozna, kakó močno je uplival nanj Vergilij, dalje Horacij, ki se mu je zlasti priljubil, in pa Homer, čegar vredni naslednik je bil pozneje. Baval se je dalje z italijanskima pesnikoma Dante-jem in Tassom, in Angležem Miltonom v italijanskem prevodu. Pečal se je tudi s francoskim slovstvom ter je zlasti rad čital slavnega dramatika Racine-a, čegar izvrstno žaloigro „Iphigénie“ je, učeč se jezika, preložil na bosanski jezik; prebiral je pa tudi Corneille-a in Bosuet-a in pa duhovitega Chateaubriand-a.

4. L. 1839.—40. ga pošljejo predniki v Zagreb, kjer je s petorico drugih bosanskih dijakov poslušal modroslovna predavanja. Beli Zagreb je bil že tedaj „grad učenjaka i mislitelja“; bil je žarko ognjišče, na katerem je plapolal ogenj domoljubja in oznanjeval hrvaškemu narodu boljšo bodočnost. Ta ogenj je vnel tudi živo dušo Martićevo. Središče narodnega življenja je bil tam Ljudevit Gaj. Ž njim so stopili v zvezo tudi mladi bosanski dijaki. Vračajoč se iz šole, od predavanja, oglasili so se navadno v Gajevi tiskarni, kjer jih je Gaj sam ali Babukić ali Šulek prijazno sprejel ter jim dal kako knjižico. Navdušenost za domovino, katere se je navzel v Zagrebu, ni ga zapustila nikdar več, četudi je moral nekaj časa bivati v ptujini. Iz belega Zagreba je bil namreč poslan v ravno Ogersko, v Stolni Beligrad (Stuhlweissenburg) učiti se bogoslovja; tam se še bolje spozna z domačimi slovstveniki, kakor s Kačićem, Dositejem Obradovićem, Karadžićem, Mažuranićem, kateri mu je

bil pozneje vzor za „Osvetnike“, Stankom Vrazom, s katerim si je dopisoval. V Stolnem Belemgradu je začel pesnikovati. Prvo pesem je poslal „Danici“ z naslovom: „Zahvalnica bosanskih fratara maršalu Lavalu Nugentu“, ki jim je l. 1840. ponujal svoj grad Dubovac pri Karlovcu za semenišče. Tedaj je pesnik, dopisujoč hrvaškim in srbskim časopisom, videl, kako pogubna je nesloga med brati; zato se je za slogo mnogo trudil;

a ker je ni dočakal, potožil je milo v V. spevu svojih „Osvetnikov“ v „pripjevu“ (l. 1880.)

I u mrske tmê se sunovrata
Vrlo pleme Srba i Hrovata! . . .
Ja bih zrio u pokoju nujnu,
Kano ruža u nacvatu rujnu
I odpatnju roda uzo' na se,
Kad bih slišo sjedinjenja glase.
(Dalje.)

Ljubezen prerokova.

Prešlo je dveinštirideset let,
Odkar je sin Helkijin v božjem sviti
Gospodu jecal višnjemu: A, a,
Otrok sem in ne morem govoriti.

Poražen, strt do tal Jeruzalem,
Onesvečeno božjih služb je mesto,
Podrti stebri, bronasto morjé,
Pokrivajo razbiti vrči cesto.

Ukradene posode vseh hramov
Iz srebra, zlata, kamena in brona,
Leskatne vrste snetih margaran
Krasé zdaj stebre mesta Babilona.

Kje si cvetoči Zedekijin rod,
Kje poglavarji silni in košati?
Posekal vas je meč, in Judov kralj,
Zaprto in slep vzdihuješ sam v Reblati.

Siv mož. — Na čelu mu leži oblak,
Po ramah padajo mu kodri beli,
Sloní na polustebri osamljen,
In solza teče mu na lici veli.

„O vsi, ki mimo greste tod, o vsi
Postojte, glejte, premišluj vam duša,
Je-li katera večja srčna bol,
Kot moje strto jo srcé okuša?“

Vse mirno, tiho kakor pod zemljó,
Razsuto, mrtvo, zrušeno, podrtó,
Ni radostnega glasa, joka ni . . .
Oko je starčevo na mesto vprto.

„O káko je temò, o kako noč
Gospod na hčer sijonsko jezen dahní!
Sinov je izraelskih slavni rod
Z visokega nebá na zemljo pahní!“

Vse tiho, mirno kakor pod zemljó;
Kdo možu solznemu naj odgovarja?
S krvjó pojena tlà, razpali zid,
Nebeški svod li, morda svetla zarja?

Ne! Prebivalci le poredkih hiš,
Kar ni jih strla vražna roka trda,
Ki v tožnem vencu ókrog razvalín
Sovragov milost kažejo, ne srda.

Poznate-li moža, ki sam stoji
Na svetih tleh pradedov pokopanih,
Ki plaka, toži kamenom, skalám
O nôči, sinih mrtvih in izgnanih?

Poznate ga. Drugače je nekoč
Govoril vam, svaril vas, klical, prosil,
Bodočnost kazal vam, z nočjo grozíl,
Saj božje je navdihe v prsih nosil.

O, kolikrat je klical blagoslov
Na vladarico narodov neverno,
In tolikrat je tešil božji srd,
In ljubil vas takó je neizmerno.

Zaprli ste uhó, drevili v greh,
Menèč v slepoti, glas njegov je prazen;
Gospod je krivdo s krivdo kaznoval,
In ta poraz, pogin vseh krivd je kazen.

Ječi na tujem v robstvu zarod vaš,
Jeruzalem sramota večna krije,
Ker niste téga slušali moža:
Preroka, svečenika Jeremije.

In ako zdaj na teme si pepel
Potresate in vikate: „O grozno!“
V uho prebridek vam grmi odmev
Preroka z mesta strtega: Prepozno!“

Zašlo je solnce, o Jeruzalem,
Zašlo je, kakor divna tvoja slava:
Ljubezen le preroka ni zašla,
Domov se vrača in v molitvi plava:

„Očetje so grešili, ni jih več,
A mi pregrehe nosimo njihôve.
O spreobrne k sebi nas, Gospod,
Povrne prejšnje dneve, dneve nove!“

Anton Medved.

Jarem pregrehe.

(Povest. — Spisal P. Bohinjec.)

VII.

Kolo od srieće u okoli
Värteći se neprestaje:
Tko bi gori, eto 'e doli,
A tko doli, gori ustaje.

Iv. Gundulić (Osman).

Čas je pač najboljši zdravnik. Rane celi počasi, a zaceli jih gotovo.

Ko je prišel Cene od vojakov, začelo se je vse drugačno življenje pri Črevesnikovih. Tisti Cene, ki je prizadeval toliko žalosti Črevesnici, ni bil več taisti. Lahkomišljenost ga je zapustila, pijančevanje je popustil, notranje strasti so se mu polegale. Iz neskrbnega mladeniča je postal podjeten mož.

Človek ljubi premembe. Ako uživa dalje časa taiste dogodke, naveliča se jih, če so mu še tako vabljivi in prikladni. Cene je užival mladostno življenje v najvišji meri. Veseliti se in uganjati burke, to se mu je zdel namen življenja. A ko je prišel domov in si mislil, da prevzame za starim Črevesnikom domačijo, obšla ga je in mu polagoma napolnila srce druga strast: pridobiti si veliko denarja in imetja, da bi mogel potem še več uživati. Seveda ni bila ta strast za Ceneta nova, zakaj od nekdaj si je želel imeti mnogo denarja, da bi mogel streči svojim željam.

Odkar je bil doma Cene, ni stari Črevesnik več mnogo vozaril. Konja in koleselj sta bila izvečine v rokah sinovih. Pač pa se je poprijel tem bolj svojega starega posla: mešetarstva. Oblazil je vse sejme, vedel za vse konje daleč na okoli, in kakoršno živino je le kdo hotel imeti, preskrbel mu jo je stari Črevesnik. Kajpak da je bil sedaj mnogo manj doma kakor poprej. Bil je povsodi doma in nikoder. Denarja je imel vedno toliko, da je lahko živel, in še sinu je stisnil večkrat v roko kak goldinar.

Stara Črevesnica se je držala dóma in je gospodinjala in gospodarila. Cenetu je šla vedno na roko, kakor tudi ta nji. Z varčnostjo si je prihranila marsikak krajcar, ki ga je iztržila ob tržnih dnevih za kokoši, jajca in maslo. Cene pa se je poprijel fijakarstva z vso skrbjo. Konja je imel čilega, in znano je bilo, da teče njegov, mažar kakor sam peklenšček. Le starinski koleselj je bôdel marsikoga v oči. A tudi Cene je mislil na nov koleselj. Kmalu si je prihranil toliko, da je dal kovati s pomočjo materinih krajcarjev in očetovih goldinarjev prav lepo kočijo.

A sedaj je bil nov križ. Kolikorkrat je Cene upregel konja v kočijo, vselej je bil nevoljen. Zakaj nova kočija je bila mnogo težja od starega koleslja, in konjiček ni mogel biti tako urnih nog kakor pred kolesljem. Zopet se je začela zanj nova skrb. Tudi to kmalu odstrani.

Grošelj v Cestnicah je imel kobilico, ki je bila tako podobna Črevesnikovemu konju kakor jajce jajcu. In to kobilico je hotel Cene imeti, naj velja, kar hoče.

Pogajala sta se že večkrat, a Grošelj ni imel nič kaj volje, dati od hiše dobro žival. Kar mu začne šepati na levo sprednjo nogo. In obolela je kobilica kmalu tudi na vse noge. Komaj se je prestopala.

V strahu pošlje Grošelj po konjederca, ki je veljal tudi za živinozdravnika. Konjski mojster pride, ogleduje kobilico na vse štiri noge, a vedno zmajuje z glavo. Naposled reče žalostno:

„Veš kaj, Grošelj? Tvoja kobilica ti bo težko še vozila. Život ima zdrav in jedla ti bo še dolgo časa, če imaš ovsu toliko odveč. A noge je ne bodo več nosile. Vse štiri so za nič. Prehladila se je v nogah!“

Grošelj molči. Konjederec tudi. Pričakoval je, da bo Grošelj izpregovoril tako-le:

„Ti bi jo še ozdravil, ali ne? Narediva, narediva kup zanjo.“

Konjederec pomaje z ramama:

„Ne vem. Težko!“

„Koliko bi dal ti zanjo?“

„Hm! Ne vem. Deset goldinarjev pa dam, naj bo! Saj vem, da sem jih tje zagnal.“

„Deset goldinarjev ti bo vrgla, če pogine. Vsaj pet goldinarjev še privrzi!“

„Kakor hočeš. Jaz te ne silim.“

„No, pa naj bo!“

In Grošelj udari konjederca na roko. Toliko, da mu niso prišle solze v oči. Tako hudo mu je bilo po kobilici.

Konjederec pa odžene kobilico domov.

Vprašaš me, dragi bralec: „Kupčija, pa brez mešetarja? Žalostna kupčija!“

Vendar tudi ta kupčija ni bila brez mešetarja. Prijazni bralec se pač še spominja, kako je vozil stari Črevesnik svoje mrtvo kljuse h

konjedercu. Tudi še najbrž ni pozabil, kako zadovoljnega obraza je zapuščal konjederčevo hišo. Roka roko umiva, obe pa obraz.

Konjederec in mešetar sta izmila Grošljev obraz. Vsa kupčija je bilo Cenetovo maslo.

Kobilici pa ni bilo drugega, kakor da jo je Grošelj preredke čase koval. Trpela je pri njem veliko. Napravila se ji je torej polagoma na vseh nogah vnetica, katero pa je konjederec kmalu odpravil. Dal jo je na vsakih štirinajst dni prekovati in mazati s karbolno kislino. V dobrem mesecu je bila kobilica zopet čvrsta in zdrava kakor poprej. Konjederec je imel že toliko izkušnje in vednosti, da je dobro vedel, v kolikem času bode kobilica zopet zdrava. Cene pa je dobil tako za male denarje dobro živalco, ki je bila povse parna njegovemu „marjarju“.

To je bil prvi večji poskus Cenetovega umnega gospodarstva.

Dasi je imel Cene mnogo posla, vendar ga ni nikdar minula prirojena veselost. Vedno je bil dobre volje, vsakomu je dal prijazno, tudi sladko besedo, vsak čas je bil pripravljen ustreči vsakomu za — denar. Sedaj je bil posebno ponosen na svoja parna konjička in na svojo kočijo. Tudi z vozno ceno je poskočil. Sploh pa je računil vsakomu toliko, kolikor ga je spoznal, da je pri denarjih. Kogar je vozil morda samo enkrat v življenju, ta je moral precèj široko odpreti predale svoje listnice.

A mladi voznik ni ostal samo pri svoji vožnji. Od očeta podedovani posel je služil tudi njemu jako dobro. In tako si je dostikrat obilno napolnil svoje prazne žepe, kadar je spajal fижakarstvo z mešetarstvom. Sploh so dejali ljudje, da Cene „bogati“. Da ni bila ta beseda prazna, pričala je Črevesnikova hiša.

To ni bila več raztrgana bajta, ampak čedna hiša, ki bi še v mestu ne delala sramote. Cene je vso prenovil in prezidal. Tudi dvojna vrata je napravil na cesto, in kmetje, ki so mimo hodili v mesto, niso pozabili pristaviti:

„Ta si je pa hitro opomogel!“

In zakaj je napravil Cene dvojna vrata na cesto? Mestni trgovci so to pač najprej uganili.

Pri jednih vratih, ki so se odpirala na dva stežaja, dal je Cene kmalu napraviti črno po-barvano desko, na kateri so se brale te-le bele črke:

„Tukaj se prodaja špecerijsko blago itd.“

In Črevesnica je hodila vedno prazne oblečena.

Sčasoma je dal Cene zgoraj povedani napis izbrisati in napraviti drugi, ki je bil mnogo lepši, pa tudi daljši, in mnogo več rečij se je bralo na njem. Po prodajalnici pa je hodil vajenec, ki je s sladkimi besedami in gladkim jezikom

vabil ljudi k sebi. Kmečki ljudje so se kmalu navadili te hiše in najrajši so kupovali pri Črevesniku: nekaj zato, ker jim je bilo tako na roko, nekaj zato, ker se je dobilo vse ceneje, kakor so pravili. In prijazni vajenec je vsaki materi zavil v papirček še kake slaščice za otroke. Možem pa se je prikupil s kakim kozarčkom „slivovke“.

Stari Črevesnik se ni dosti ménil za dom. Ženici pa se je nakopičilo na glavo na stare dni mnogo skrbij. Vendar je bil Cene duša vsega življenja. Odkar je imel hlapca, ostajal je sam laže doma. A napravil si je zopet dolgo vrsto novih skrbij. Točiti je jel tudi žgane pi-jače, in gostje so se mu pomnožili. Sploh pa je kupil Cene vse, kar je bilo po ceni. Posebno rad se je oglašal pri javnih dražbah, pri katerih si je napravil marsikaj novega z malimi stroški.

Ljudje so imeli vanj vedno več zaupanja in „mešetarjevega fanta“ so že skoro pozabili. Le nekateri zavidljivci so radi znašali na dan njegovo preteklost, in očetov posel mu je manjšal veljavo in spoštovanje. Toda denar je denar in zakrije vse druge slabosti, tudi nepoštenost. Denarja pa je imel Cene dovolj. Saj je vsakomu takoj plačal, od kogar je le kaj kupil. Vsaj tako so ljudje pripovedovali. Blaga za prodajalnico so mu ponujali od vseh stranij in na vsak račun. Tudi so ljudje kmalu spoznali, da ima Cene srce za svojega bližnjega. Kdor se je le oglašil pri njem na posodo, dobil je. Kajpak so bili zopet ljudje, ki so govorili, da jemlje Cene visoke obresti. Toda sam je rekel, da obrestij še ne jemlje ne: kakšen goldinarček pa že lahko utрпи kdo, ako se mu pomaga iz zadrege.

Tudi dve zemlji je že kupil Cene na javni dražbi. Dobil ji je prav po ceni. Ravno tako si je prikupil poleg očetove hiše lep kos zemlje, na kateri je postavil prostoren hlev in dva poda. Goveje živine je bilo vedno več, in posli so se mu množili.

Kupčeval je Cene nadalje tudi z govejo živino, katero je odvažal v Trst in Gorico. Tudi lesa je dosti pokupil, in njegovi vozniki so vozili dan na dan deske mimo njegove hiše.

Ravno tako se je polotil kupčije z vinom na debelo. Kmečki krčmarji so jemali izvečine pri njem vino, katerega je imel najrazličnejše vrste. In ta trgovina z vinom se mu je še najbolj obnašala. Kajpak moramo zabeležiti, kako je znal ravnati. Tako je zvedel za nekega žida na Ogerskem, da so mu zapečatili vse njegove kleti. Cene brž piše, naj mu žid pošlje veliko sodov vina. In dobil ga je, toda plačal mu je le tristo goldinarjev namesto sedemnajst sto. Ko pride namreč žid sam do njega iztirjat dolžno vsoto, odšteje mu Cene tristo goldinarjev iz usmiljenja in ob jednom mu pokaže vrata. Žid

je moral biti vesel tega denarja, zakaj vedel je, da še teh tristo ne bi bilo, ko bi se ga ne bil Cene pravočasno usmilil in naročil toliko vina. Rekel pa mu je pri durih:

„Vi znate še bolje kakor jaz. Imate lepo prihodnost!“

Toda to so le posamične pege na licu človeškega življenja. In če je komu prišla na uho kdaj kaka taka mušica iz dnevnika mladega Črevesnika, niso je ljudje hoteli videti, in dejali so: obrekovanje in zavist!

Cene je bil vendar spoštovan mož, in še celó bali so se ga nekateri: oni namreč, katere je imel na vrvi.

Ker je že kupčeval z vinom na debelo, hotel je vino prodajati še na drobno. Vzdignil je hišo za nadstropje in napravil gostilno v spodnjih prostorih. Sedaj so se mu odprli zopet novi viri bogastva. Ljudje so se kar čudili. Ostajali pa so pri njem ljudje radi. Vinske kapljice je imel na izbero, jedila pri Črevesnikovih so se dajala v obilni meri, hlev je bil prostoren, dvorišče za vozove pa še prostornejše. In tako „pri roki“ je bilo za kmete, ki so hodili in se vozili v mesto. Vozniki pa že tako najrajši izbirajo take gostilne.

Posli so se res namnožili. Črevesnica je bila sicer dobra ženica, postrežljiva, a vsega ni zmogla sama. Stari pa se tako ni mnogo brigal za gospodarstvo. Najrajši je sedel pri pivcih in se pogovarjal o božji kapljici, o živini in o svojem sinu.

„Takega ni, kakor je naš Cene!“ imel je navado končati svoje govore. In pivci so mu pritrjevali; kaj pa so hoteli!

Cene bi bil pač sedaj rajši videl očeta drugačnega, a „kdo bo predelal staro grčo?“ imel je stari navado odgovoriti. Mešetaril je še vedno stari Črevesnik. Tudi vozaril je več, odkar sin ni utegnil, in nagovarjal je Ceneta, da bi prevzel še pošto.

„Za postiljona bi bil jaz kakor nalašč“, trdil je starec.

„Poišči si, poišči kakšno žensko, da bo le glavo imela“, pritiskala je mati sina. „Jaz ne morem več. Vsa sem že zdelana.“

Cenetu je bila pač po volji ta materina beseda. Vendar je v njem vzbujala hude pomisleke.

VIII.

Kito cvetja mu je dala,
S cvetjem dala mu srcé,
Sama v vrtu je ostala,
On po svetu šel od nje.

S. Gregorčič.

Pazni bralec se pač še spominja pisma, katero smo dali ponatisniti koncem drugega poglavja. Tam je omenjena Repnikova Tona.

Kdo je ta Repnikova Tona?

Kočarjeva hči iz Cestnic. Prirastla je bila Cenetu k srcu, predno je šel k vojakom. Obetala sta si zvestobo do groba, kakor je že navada pri takih ljudeh. Kajpak da nista premišljala, kaj poreče na to Repnik, kaj Črevesnik, na kaj se bodeta ženila, kdaj bo poroka? Taka vprašanja razpravljajo stari ljudje; mladi pa mislijo samo na sedanjost.

Ko pa je Cene potem po Gradcu nosil vojaško suknjo, tedaj mu pride od Tone pismo, ki se je začejalo tako-le:

„Presrčni moj Cene! S tresočo roko držim pero in Ti pišem kratke vrstice. Žalosten glas se razlega po hiši in okrog hiše. Oče me pretepajo, mati me zmerjajo, bratje me sovražijo, sestre me črté. Sosedje kažejo za menojo s prstom, matere svaré svoje hčere pred menojo, in očetje me postavljajo za pohujšljiv vzgled. Vsako žlico mi doma prestrižejo, vsako besedo mi pregriznejo. — Oh, kaj bo za mojo in Tvojo dušo? — Vedno me nadlegujejo: Kdo je tvoj zapeljivec? A jaz jim ne morem povedati. Oh, kako sem žalostna, kako hudo mi je na svetu!“ Tako in jednako je še nadalje tožila Tona v pismu. Pač jarem pregrehe je težak; Tona je bila prva nesrečna žrtev, uklenjena s Cenetom v jeden jarem.

Cenetu prileti huda kletev iz ust, prebravšemu pismo. Raztrga je na drobne kosce, da so se kakor metuljčki razpršili po vojašnici, porine čepico na levo uho in začne razgrajati, da mu je desetnik takoj prisodil dan zopora.

Sedaj bi bil lahko premišljeval svoje lahko-mišljenosti. Toda ni mu bilo do tega. Vesel je bil dvakrat bolj vojaške suknje. Le včasih je vzkliknil tako-le bolj za zobmi: „Saj dobra je pa vendar-le Tona, da me ne izdá.“

In ko je šel Cene pozneje na Laško, spomnil se je Tone, kakor smo že povedali.

A kako je prišel Cene do denarja, ki je bil naložen na glavnico?

Ko je prišel Cene na svet, tedaj je njegova mati vložila v hranilnico sto goldinarjev, katere ima Cene potegniti z obrestmi vred, ko izpolni štiriindvajseto leto. Vse to je stari Črevesnik uredil in potrdil po sodišču. A pravega imena materinega ni zvedel nihče ne prej ne slej. Spoznamo pa iz tega, da je bila mati njegova iz boljše hiše.

Bodi si že temu kakorkoli, gotovo je pač, da je Cene izpolnil štiriindvajseto leto kmalu potem, ko je prišel od vojakov. Tudi za te denarje ni menda nihče vedel razven sodišča in Črevesnika, ki je tako težko čakal Cenetovega štiriindvajsetega leta. Sedaj nam je tudi jasneje, zakaj so se ljudje čudili, odkod imata Črevesnika denar. V štiriindvajsetih letih je glav-

nica sto goldinarjev močno narastla. Jasno pa nam je tudi, zakaj je bil Cene odložil v svojem pismu te denarje Repnikovi Toni.

Repnikova Tona je imela lepo lastnost, da je dosledno molčala, kdo ji je zadel na vrat težki in sramotni jarem. Dasi je imela prestati hudo pokoro za svojo nepremišljenost, vendar je voljno trpela in čakala boljših časov. Celó umikala se je Cenetu, ko je prišel od vojakov, kolikor se mu je mogla. Kajpak je nosila v svojem srcu zeleno mladiko, ki ji je obetala, da je Cene vendar-le ne bo pozabil. In pomladilo se ji je lice, ko je čula in videla, kako Cenetu raste imetje in čast. V duhu si je predstavljala, kako bo stopala po Črevesnikovi prodajalnici in gostilni, kako jo bodo posli popraševali za svēt, kako bo gostom račune zapisovala, kako se bodeta vozila s Cenetom v kočiji, kako bo njen Tonček hodil v mesto v šolo itd.

Res pomladila se je Tona ob takih mislih, rdečica ji je zalila lica, visoko je zaujčkala smejočega se Tončka. Toda hitro ga je postavila na tla, da je milo zaječal. Pogledala je svojo obnošeno obleko, pogledala svoje razpoke roke, in debele solze so ji kapale na-nje: kdo mara za beračico?

In Cene?

Bogastvo in čast omamita človeka. Dokler je Črevesnikova streha kazala gola rebra, vrata pa prostorne vrzeli, toliko časa je še tlela v Cenetu iskrica prvotne ljubezni. Ko pa je hišo pozidal in marsikaj pridobil, tedaj je ugasnila tista iskrica popolnoma; kolikorkrat je mislil na Repnikovo Tono, tedaj je mislil le to, kako bi se otresel neprijetnega jarma, ki mu je težil njegove naklepe.

Skriti se dá pač težko kaj. Tudi Cenetove grehe so ljudje sčasoma uganili. A ker se je navidezno dobro ponašal, pozabili so kmalu to; le v zatišju je ostala ta skrivnost. A Cene je vedel, da pride vsa stvar zopet na dan, kadar bo zares iskal neveste. Kadar je torej mislil na to stvar, vselej mu je nevolja privabila izza belih zob dolgo vrsto krepkih kletvic.

* * *

„Žegnanje“ je bilo v Cestnicah tisto nedeljo, o kateri je pravil berač Bogme, da so Ceneta fantje stepli. Popoldne napreže Cene svojega šarca in se odpelje v Cestnice na „semenj“. Buček je točil takrat opojne pijače v Cestnicah, in Cene je bil njegov prijatelj, ker ga je zalagal z vinom. Zaradi tega „prijateljstva“ ga je povabil na „bob“, in Cene je rad zapregel iskrega šarca ter počastil prijatelja. Ob takih prilikah Cene ni gledal na novce, in popilo se je na njegov račun dosti pijače. Pri Bučku ta dan tudi ni izostal Repnik, in na Cenetovo pova-

bilo je prišla tudi stara Repnica, prišla tudi — Tona s Tončkom. V zgornji sobi med pivci so bili prav dobre volje in gostili so se, da je bilo veselje.

Ko pa se razvname živahen pogovor, tedaj izpregovori Cene resno besedo:

„Oče! Vi ste mož, da malo takih! Bog vas živi!“

In trkajo s kozarci, da se je vino izlivalo po belem prtju. Potem nadaljuje tiše Repniku:

„Mož ste, oče! A denarja vendar-le nimate preveč: ali ni res tako?“

„Hm, Cene! Kaj pomaga, če ima človek dosti otrók. Tono bi rad omožil, ali — dota, dota!“

„Veste kaj, oče? Saj me poznate, da sem dober človek. Náte tristo goldinarjev.“

Repnik pogleda z izbuljenimi očmi ponujalca. Tristo goldinarjev! To je lep denar! Tistih dvesto goldinarjev bi précej lahko plačal Čudniku, ki ga zmerom tirja. In še sto mu jih ostane.

Tako premisli oče Repnik, in strašne izkušnje ga napadejo. Ozre se na ono stran mize, kjer je sedela Tona. Oči njegove se vjamejo ž njenimi.

To je bil bridek pogled za očeta. Hči je slutila, kaj mešetuje Cene. Z belim robcem si obriše oči. Tonček pa je mašil v usta kos belega kruha.

„Ná, Tona!“ reče Cene in porine pred-njo nov desetak.

„Nečem ga!“ odgovori prodana nevesta in porine desetak od sebe, sinka pa postavi na tla.

„Máma, kaj pa je to?“ vpraša otrok, pobiraje desetak, ki je zletel na tla.

„Tonček, pusti Judežev denar!“ odgovori Tona in odhiti z otrokom iz izbe.

Črevesnikov pa nadaljuje ravnodušno:

„Pustimo jo, saj ne vé, kaj je denar. Náte, Repnik! Tristo goldinarjev gotovih, in na tisti dolg tudi ni treba več misliti!“

In Cene našteje na mizo trideset desetakov; Repnica pa je odšla za hčerjo.

Repnik ga je že dobil malo v glavo. Bolelo ga je nekaj pri srcu, a otrese si takoj neprijetne misli, češ: Cene tako ne bo vzel nikoli Tone; zato je bolje nekaj kakor nič!

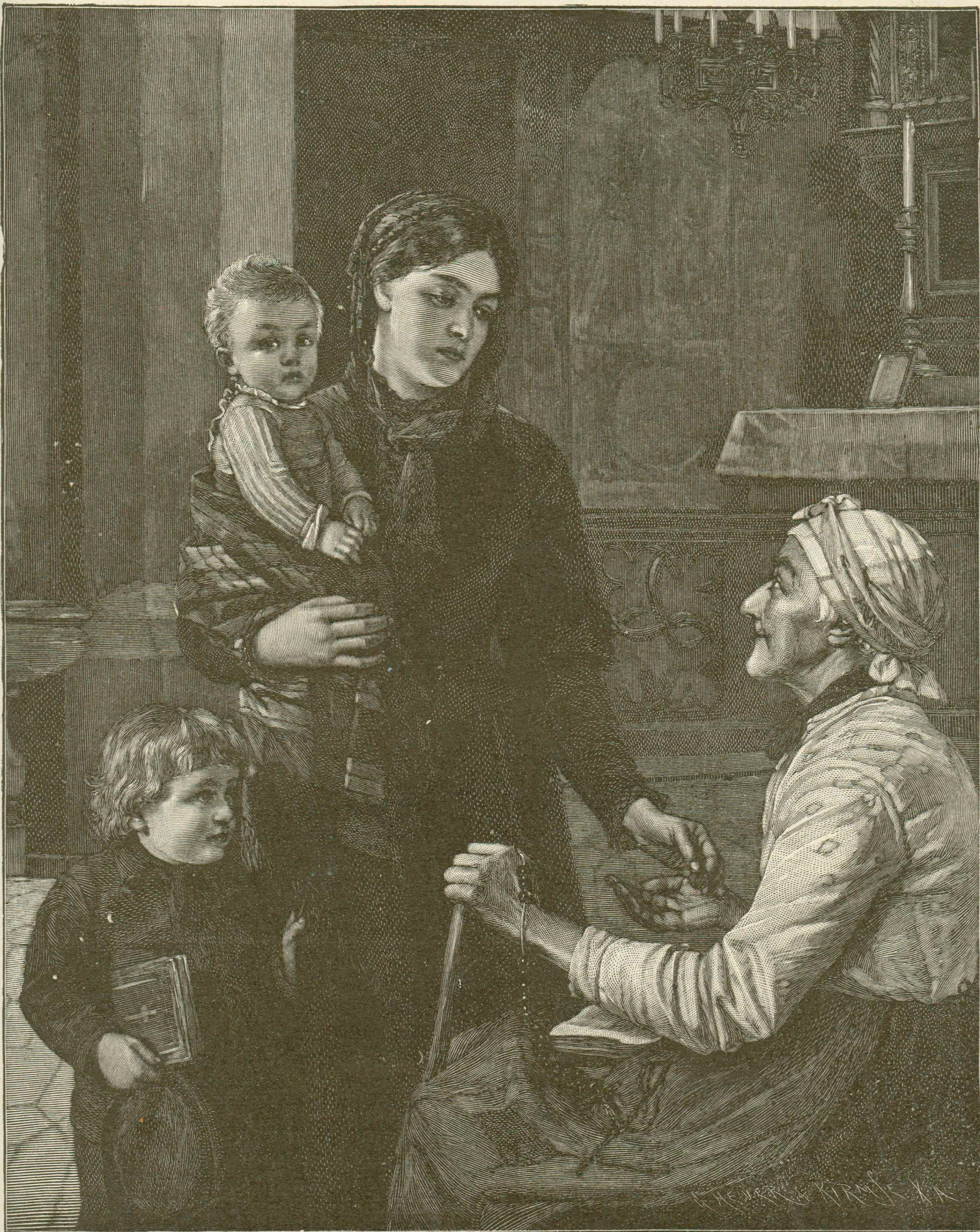
In pobere svetle papirje ter jih spravi v listnico.

V tem se povrmeta mati in hči.

„Oče, le vzemite denarje!“ izpregovori sedaj Tona ter sede s Tončkom za mizo.

„To je moška beseda, Tona! Oh, saj sem vedel, da je ni tako dobre, kakor moja Tona! In ta moja Marušica!“

Tako govori Repnik, objame svojo ženičico ter se zjoka od samega ganjenja.

Dar vdovin. (Po sliki *Ivana Höscha.*)

In pili so še pozno v noč. Poklicali so sčasma vse Repnikove otroke, kolikor jih ni prišlo samih. Vsi so bili dobre volje: jedli so in pili in godca poklicali iz spodnje izbe, da so se še nekoliko obrnili. Celó mali Tonče je moral pomniti dobro ta večer, in Tona mu je rekla, vlivaje mu sladko vince v usta: „Boš vsaj pomnil, kdaj si bil prvikrat pijan!“

Tako se je končala prva ženitev Cenetova, tako se je razdrobil sitni jarem.

Da ne postavimo povsem na laž Bogmetovih poročil, dostaviti moramo, da so cestniški fantje res planili po Cenetu. Vzrok poboja je tičal v tem, da je Cene poklical godca s harmonikami v zgornjico. In tako so morali fantje celo uro prebiti brez godca, ki je pritiskal svoje harmonike samo Repnikovi družini. Nič ni pomagalo, da je Črevesnikov stisnil Bučku v roko peták za cestniške fante. Peták so pač zapili, a ko je Cene drknil s svojim šarcem izpred očíj Bučkovih gostov, začelo je grmeti in žvižgati krog njegove glave, da se mu je ves drob tresel. Vendar je srečno odnesel pete na vozičku, kar se je imel pač največ zahvaliti brzemu šarcu. Le klobuk njegov so imeli fantje celo noč pri Bučku na mizi in uganjali ž njim vsakojake šale. Veter mu ga je bil namreč odnesel. Na šarcu je opazil hlapec drugi dan ob lakotnici tudi malo rano, katero mu je napravil oster cestni kamen.

Cene pa je zjutraj z veseljem poskočil iz postelje. Odvalil se mu je kamen od srca, in smejal se je, da je tako lepo razvozlal nadležno vez.

„Draga je, a kaj se če? Prva je le prva!“

Tako je govoril sam sebi in pristavil:

„Pri moji veri, sedaj smo pa na konju!“

Na jablani pri oknu pa je čepela črna vrana, tresoč se od mraza in gladú, ter kričala: vrá-ag! vrá-ag!

IX.

Pismo bom pisala,
Ljubemu poslala,
Da bo on zvedel,
Kakó se m' godi.

Národná.

Pismo, katero je pisala Krajčeva Polona tisti pozni večer, ko so klali, ohranilo se je, in zato je podajemo bralcem v tem poglavju, da razvidijo, kako ljubi in piše nepokvarjeno srce.

Ljubi prijatelj!

Sedaj sedem v kot za par minut s svojim papirjem in črnilom, da je popišem s peresom.

Zlato pero bi hotela imeti in je v ogenj pomakati, da bi mogla svojo žalost naznaniti.

Predragi! Jaz Ti pišem iz srca. Sedaj pa zapišem par vrstic, da bi bilo vse v resnic'. Tebi voščim tristo sreč, tristo blagrov in še več: vedno zdravje in veselje. In ko pride bridka smrt, naj Ti bo svet' raj odprt: naj Te angel vanj pripelje. Naj Ti bo sreča Tvoja taka, kakoršno Ti želi prijateljica Tvoja. Mislila sem, s čim bi Te razveselila. A nimam drugega kakor šopek lepih cvetic.

In ozrem se po beli sneženi zemlji, pa nikoder jih ne najdem. A od njih se ne morem ločiti.

Zakaj vem za druge cvetice, ki so menda še Tvoje veselje. Nabрати Ti hočem duhovnih cvetic, ki kažejo prelepe čednosti. Pred vsem Ti podam ljubo vijolico, rožo ponižnosti in sramežljivosti, ki Te naj ustraši vsakega nespodobnega vedenja, kakor ustraši mene, Tvojo prijateljico . . .

Kratko po stari navadi je bilo, kratko tudi danes je moje voščilo. Voščim jaz, dragi! poslušaj me le — iz srca prav dobro Ti vse.

Podam še rožice tri: prva je pisana trava, da bi bila najina ljubezen čista in prava; druga je zeleni rožmarin, da bi ljubezen prihajala iz srca globočin; tretja je nagel rdeči dišeči, ker si Ti meni najbolj povšeči.

Sedaj se je listek presukal in čas preobrnil.

A kaj takoj danes slišim? Glas, ki se okrog glasi, meni srce žalosti. Ko odhajaš od doma, žmede se Ti cestica in v Cestnice greš vasovat. Oj, Cene! Ne misli, da bi moglo moje srce ljubiti v družbi s kako drugo. Moje srce hrepeni po pravi, čisti, nedolžni ljubezni, da bi mi zvest ostal in ne drugodi vasoval. Da se drugodi oglašáš, to se mi huje zdi, kakor da bi me sunil z nožem v srcé. Torej le prava, zvesta, goreča, nedolžna ljubezen brez greha, potlej bova obadva srečna.

Zjutraj, ko se prebudim, rmenemu solncu naročim, da lep pozdrav Ti sporoči, ko nad Teboj mi zažari. Sedaj naj prileti golobček, vzame to pisemce v kljunček, naj hitro ž njim poleti, Tebi ga pod zglavje položi.

Ko se prebudiš, pod zglavjem je dobiš in men' nazaj odgovoriš.

A meni časa primanjkuje, ker se noč le bolj skrajšuje; zato moram to pisemce skleniti, ker mora vsake reči enkrat konec biti.

Zdaj Te pa lepo pozdravim, predno slovó od pisma vzamem. Iz mojega srca naj to pozdravljenje gre čez ravno polje, čez deroče vode in bistre studence in bele ceste v Tvoje srcé — naj to pozdravljenje gré.

Sedaj pa ostanem Tvoja prijateljica

Polona.

Bralec je zmajal najbrže večkrat z glavo, ko je bral vrstice Poloninega pisma. Ostro oko pa je zapazilo dosti nepravilnostij, kakoršnih umni možje nikakor ne morejo odobravati. Vendar se pisatelj ni mogel odločiti, da izpusti to pismo. Pismo kaže pač bolje kakor opisovanje, kakšna je bila naša junakinja. Prepisano je kar doslovno, izvzemši nekatere večje slovniške napake.

To pisemce je nosil berač Bogme iz Bičja. Ko je šel namreč v ponedeljek zjutraj s svojo torbo in palico zopet od hiše do hiše, tedaj ga zagleda Krajčeva Polona zunaj vasi.

„He, Bogme! Kam tako naglo?“

„Bogme! s trebuhom za kruhom“, odgovori berač jezno.

„Ali pojdeš morda kaj v Kranj?“

Ob tem vprašanju raztegne Bogme obraz, in dobra misel mu šine v glavo.

„Ahá, pojdem, pojdem; v petek če prej ne.“

„Ali boš nesel, če ti jaz kaj dam? In prav v sredo moraš oddati.“

„Le sem, Polona! Kolikor hočeš, tebi, če si tudi oni dan režala na-me!“

„Samo tiho moraš biti“...

„Meni to praviš! Ali ne poznaš Bogmeta?“

In Polona potegne iz nedrij pisemce ter je izroči beraču, ki je spravi za srajco na prsih.

„Kaj ne, Črevesnikovemu Cenetu, Polona?“

„Bogme, ti tudi vse izvohaš... Samo prosim te, Bogme, da odslej ne govôri več o Cenetu pri drugih ljudeh; saj veš, kakšni so. Kadar se povrneš, pridi mi povedat, kako si opravil.“

Berač pokima z glavo ter odhiti urnih korakov iz vasi.

Tam na samoti sede na mejnik, potegne izza srajce pismo ter je ogleduje in tehta od vseh strani. Silna radovednost se ga poloti. A kaj, ker ne ume brati? Ako pa bi razodel še komu drugemu svojo skrivnost, tedaj pride pri Poloni ob zaupanje. Zatorej rajši nič!

In Bogme potisne zopet pismo za srajco ter koraka naprej. Čudno se mu tudi začne dozdevati, zakaj hoče Polona, da odnese pismo precej v sredo.

„Nalašč ne! Ali bodem dvakrat delal pot po nepotrebnem? V petek se delé v Kranju krajcarčki. Takrat oddam tudi pismo. Bogme, da bo tako!“

In berač krene kmalu v stran, kjer se zavije ob cesti kolovozna pot v bližnje hribe.

Ko pa je v petek zjutraj solnce vshajalo, trkal je že Bogme s svojo gorjačo po mestnem tlaku. Obral je vse hiše po mestu, potem pa se oglasil tudi zunaj mesta v znani nam gostilnici.

„Kje so gospod?“ povpraša mogočno kuhinjsko deklo.

„Še ležé“, bil je odgovor.

„Reci, da bi jaz rad ž njimi govoril.“

„O, se vé! Poglej ga dedca, kako je moški! Kdo pa si ti?“

„Reci gospodu: Bogme iz Bičja.“

Deklè se je smejalo čudnemu prišlecju. Vendar odide po stopnicah navzgor. Kmalu se vrne in veli beraču, naj gre v spalnico gospodarjevo.

Bogme je imenoval Ceneta gospoda, ker je vedel, da se mu dobro zdi, ako ga kdo tako nagovarja. Zato ga takoj nagovori, vstopivši v sobo: „Gospod, to-le pismo sem vam prinesel.“

Cene zapne pisani menčikov in pogleda molčé naslov. Čegava je neki ta pisava?

Hitro odtrga pečat in razgrne branje. Strastno bere, in ves čas se mu poigrava na ustnicah piker in ob enem sladák nasmeh.

Ko pa prebere pismo, začne iz nova. Nato položi pismo varno na mizo in izpregovori:

„Bogme, danes sem te pa že vesel. Polona mi piše za god.“

Takrat se beraču razsvetli v glavi, zakaj je hotela Polona, da izroči pismo ravno v sredo: zato, ker je bil v sredo sv. Vincenc, patron Cenetov. A Bogme je bil zvita glava. Takoj začne:

„Veste, gospod! Meni je izročila Polona pismo že v ponedeljek in naročila, da je vam izročim kakor v sredo. Jaz pa sem si mislil: na tak dan „gospod“ ne bodo utegnili sprejeti takega sitneža, kakor sem jaz, ker bodo tako imeli toliko opraviti z drugimi, imenitnejšimi, kakor sem jaz, berač Bogme. Zato sem šel rajši tisto sredo v cerkev in molil za vašo srečo in vaše zdravje.“

Cene se je smejal beračevim lažém in pristavil:

„Le pojdi v kuhinjo, in kuharica naj ti dá kakšen prigrizek. To imaš pa za grlo!“

In Cene stisne beraču dvajsetico v roko.

Bil pa je Bogme ves dan pri Črevesnikovih: sedaj v prodajalnici, sedaj v gostilni in se mastil in zalival, da je bilo veselje. S starim Črevesnikom sta skupaj dokončala tisti petek jeden na klopi, drugi pod klopjo.

Šele drugo jutro se je Bogmetu oglasila slaba vest, ki ga je povpraševala, zakaj je v petek jedel meso? Odgovoril si je tako-le:

„Kaj morem jaz zato, da uživam, kar drugi položé pred-me? Berač je berač, če je tudi Bogme! Na odgovornost naj gleda oštir! Eh, pa saj ima on tudi široko vest kakor moja malha.“

In s temi besedami je začel svoje delo v soboto, katero sta zopet skupaj končala s starim Črevesnikom; razloček je bil le ta, da je Črevesnik obležal za mizo kakor prejšnji dan, Bogmeta pa so postavili na cesto, kjer se ga je usmilil hlevski hlapec in ga položil v hlevu na slamo.

Drugi dan je bila nedelja. Cene je zapregel šarca na vse zgodaj, ko je še Bogme počival na mehki ovseni slami. Odšel je po svojih kupčijah.

X.

Kadar vesta dvá,
Se še zareglja.
Kadar vedó trijé,
Vedó že vsi ljudjé.

Nar. preg.

Tako mirno je po Bičju! Ljudje so odšli k deseti maši. Le tu pa tam se pokaže izza vogla kak zapoznelec, ki se zavija v ozki rokavnik ter se hitro pomiče proti župnijski cerkvi.

Sneg še pokriva zemljo na rahlo in južen veter piše okrog hiš ter taja snežene kepe.

Kar se začuje žvenketanje kragulčkov. Po cesti pridrčé lahne sanke in ustavijo se pred Rokovo krčmo.

Bliskoma skoči prišlec s sanij, odene konja s plahto in natakne vajeti na kljuko vežnih vrat.

Prijazni krčmar ga odvêde v izbo, povprašujoč ga s potoma, ali hoče konja izpreči.

„Ne“, odgovori gost in si naroči polič vina.

Ko mu Rok prinese naročeno mero, povpraša ga, ali je pri Krajčevih kdo doma.

„O, menda ni brez variha. Polona gre navadno k jutranji maši in je ob desetih doma.“

Prišlec izpije polovico poliča, potem pa vstane in reče:

„Na konja pazite! Pridem kmalu.“

In odhiti naravnost h Krajcu — — —

Čez dobre pol ure se prikaže zopet na pragu. S Polonico sta si stisnila roke za odhod.

Malo pozneje pa zopet drčé sanke iz vasi.

Cene se je prišel opravičevati in zahvaljevat za voščilo.

Kmalu je živahneje v vasi. Ljudje prihajajo iz cerkve.

Varihi in varihinje pa pripovedujejo malone v vsaki hiši opoldne pri južini, da je bil oni Cene v vasi.

Le pri Krajčevih je varihinja molčala o njem.

Ko pa se je Agata preoblekla in prišla v kuhinjo, kjer je Polona ječmenček devala v skledo, pravi z modrim obrazom:

„Kaj pa si mislila? Poglej mesó! Preveč je kuhano. In ječmenček je prismojen.“

„Saj si tudi ti prismojena“, odgovori nevoljno Polona.

„Morda ti je kdo pomagal kuhati?“ zbôde jo zopet dekla. A deklé molči. Dekla nadaljuje:

„Polona, ali veš kaj novega . . .? Popoldne bodi le doma! Stari Čadnik pride v vas.“

„Naj pride. Saj jaz nimam nič ž njim opraviti.“

„Boš že videla, ali bo kaj, ali ne.“

„Jaz grem k nauku.“

„I, le ostani doma, le, Polona! Bom pa jaz zate molila“, reče Agata in nekak zasmeh se ji nabere na višnjevih ustnicah.

„Ne bom ne! Saj vem, kaj hočejo. Tistega Čadnikovega pusteža bodo semkaj privlekli, da bi mi ga obesili na vrat.“

„Saj govoriš prav, Polonica! Samski stan je najlepši stan.“

Polonica molči.

„Ali ni res, Polona? Kako lepo so pridigovali oni dan gospod kapelan o deviškem stanu“, nadaljuje zgovorna dekla.

„Agata, ti lahko tako govoriš, ker nimaš nobenega, da bi hodil za teboj.“

In Polona si zakrije obraz s predpasnikom.

„Kaj?“ razkorači se stara dekla. „Pa še koliko sem jih imela!“

Polona je takoj zopet dobre volje in pravi:

„O, Agata! Onikrat si mi pa dejala, da nisi še nikdar imela nobenega.“

„Tresek, kaj požiraš besede? Drugi so me seveda imeli, a jaz nisem hotela nobenega. Uh, da mora človek še kleti zavoljo jezikov!“

„Jaz tudi ne maram za tega Čadnikovega, ki se drži kakor les.“

„Prav praviš, Polona! Človek lože Bogu služi, ako je sam, kakor pa . . .“

„Zakaj vendar oče tako hočejo?“ pretrga ji stavek Polona.

„Ne bodo te silili, ako spoznajo, da nisi za zakonski stan. Poglej mene, kakó sem srečna, če tudi sem le dekla in uboga!“

„Oh, Agata, jaz bi bila najrajša ubožna. Potlej bi nihče ne maral zá-me.“

„Nikar se ne pregreši, Polona! Ti si še mlada: rožice ti cvetó še na licih, meni pa so se že osule . . . Zato jaz lahko trezno sodim . . .“

„Kar napravila se bom po južini in pojdeva. Dolgo bova molili v cerkvi in tako bom odšla tem sitnežem.“

Ko pa so pojužinali, reče oče Poloni:

„Danes ne hodi k nauku! Prišli bodo Čadnikovi, da nam boš kaj postregla.“

„Oče, nauka ne izpustim rada. Saj pridem kmalu iz cerkve. Meso je že tako kuhano in stoji v omari. Vino pa znate sami natakati bolje kakor jaz.“

Krajec ni rekel ničesar na te besede. Vedel je, da dekle rado moli; da bi mu pa kdo očital, ker otrokom brani v cerkev, tega ni maral.

Janez pa se je na tihem muzal, obrnjen proti peči in prižigajoč smodko.

Vsi so odšli v cerkev, le oče je ostal doma.

Dobro uro pozneje so sedeli pri Krajcu trije možje okrog mize, pognjene z belim prtom.

Na sredi mize je stal velik lesen krožnik, na katerem je bilo razrezano vkusno suho meso. Poleg je stal bokal rdečega vina in hleb bele kruha. Da ni bilo treba pogrešati kozarca, ampak da je krožil na okrog, ni nam skoro treba praviti.

Krajca že poznamo. Na vogalu sedi in pridno opominja, naj gostje denejo kaj v usta in naj pijejo dobro vino.

Druga oseba je mlad človek pri dvajsetih letih. Pozná se mu, da je šla še malokdaj britev po njegovih licih. Za mizo sedi in s prstom drgne po prtú, kakor bi res ne znal drugega početi. Kadar ostala dva pogovor tako zasučeta, da je primoran tudi on katero ziniti, tedaj odpre usta in vedno pritrjuje, tudi če je vprašan: „Aha!“

Še jeden sedi pri mizi. Mož je prileten, pa tudi zgovoren. Pridno sega po mesenih kosovih, in kadar pride nanj vrsta za pijačo, obdrži precěj dolgo kozarec na ustnicah.

Pogovori te trojice so bili preveč vsakdanji, da bi jih zapisali. Sukali so se ob vremenu, letini, živini in zdravju. Le Krajec se je včasih malo pobahal za izpremembo. Tudi pohištvo so si ogledali, kar ga je imel Krajec pokazati. Ta je ob enem obljubil, da hoče priti enkrat s Polono pogledat, kar imata gosta doma pokazati.

Vendar do pravega pogovora je moralo tudi priti. Čakali so težko vsi trije tistega bitja, katerega bodočnost so preresetavali.

Nevoljen udari Krajec večkrat po mizi z noževim rogom in pogleda skozi okno, ali že gre Polona iz cerkve. Pogledat gre tudi venkaj pred pod, ali se že kaj vidi njena podoba na cesti.

Toda Polone le ni.

„Kako je to, da je še ni? Saj so že šli ljudje iz cerkve“, reče zgovornejši gost.

„Menda se je že kam utaknila. Če je Agata poleg nje, potlej morata obrati vse znance.“

„Kaj se če? Dekle je pridno: rado moli. Kaj pa, ko bi bila šla z Janezom kam?“

„Ne verjamem“, odgovori Krajec. „Naša ne hodi po krčmah. Pa sem ji rekel, naj ostane doma. A nerada izpusti krščanski nauk. — Pij, Anton, pij! da si namažeš jezik. Saj veš, ženske so že take, da jim moraš sladko govoriti. Na lepe besede gredó kakor medved na med.“

Tako nagovori Krajec žalostnega ženina in mu napije. To je bil namreč mladenič za mizo.

Toda Polone le ni bilo.

Oče Čadnik je bil doma iz bližnje vasi: sosed ženinov in bratranec njegov.

Ženin pa je bil drugi sin vdove Loparice. Prvega so ubili v vojski tam doli na Laškem. Ker je bila že priletna in bolehava, reče nekda svojemu sosedu:

„Čadnik! Pojdi, pojdi z našim fantom tje doli v Bičje h Krajcu, da se s Polono malo spoznata.“

In Čadnik je izpolnil Loparičino voljo.

Loparjev Anton je imel še dva mlajša brata in sestro. Kmetija je bila lepa in hiša trdna. Loparica je bila dobra gospodinja, in njen mož je prikupil marsikako njivico, dokler je še živel. Hiša je stala bolj na samem, in otroci niso zahajali dosti v družbo. Le s Čadnikovimi so si bili dobri prijatelji. Zaradi samote so bili otroci tudi bolj molčeči in drugih ljudij so se skoro bali. Vajeni jih niso bili. Vendar je Loparica otroke prav dobro vzgojila in povsodi so spoštovali njeno družino.

Možje pri Krajcu so se že naveličali čakanja. Mladi ženin pravi Čadniku:

„Oče, ali greva? Saj ni daleč: pa drugič prideva.“

„Saj res, fant govori prav“, potrdi Čadnik in vstane izza mize.

Krajcu pa odhod ni bil nič kaj po volji. Rad bi bil videl, da se stvar dožene do konca. Predpust je kratek. Naposled pristavi:

„I no, tudi prav: bodo pa gospod župnik enkrat za vse trikrat oklicali, če ne bo drugače. Nekaj več bo sitnostij in pa stroškov.“

„E, kaj za tiste krajcarje“, odvrne Čadnik in prime za kljuko.

Kmalu nato je dirjala Čadnikova kobilica proti domu. Ljudje so stali po pragovih in zijala prodajali.

Krajec pa je strašno jezen pokladal živini.

„Še Janeza ni, da bi živini položil“, godrnja pol na glas.

Kakor hitro pa ženin odide, oglasi se kmalu na pragu Agata.

Hude besede je čula od gospodarja.

Polono pa so nagovarjala dekleta po poti:

„Ženina imaš doma, ti pa okrog hodiš.“

„Naj bo, če hoče“, odgovarja vsa zardela.

Tovarišice pa se ji posmehujejo za hrbtom:

„Kaj ne, Polonica, dveh ne maraš?“

„Kaj to komu mar?“ odvrne jezno Polona in hiti brez pozdrava proti domači hiši.

In oče jo hudo ošteje.

Drugi dan pa je zvedel tudi Krajec, kar je vedela vsa vas: Polona je imela že dopoldne ženina v hiši. Več dnij ni dal Poloni dobre besede in klet je in togotil se, da so se ga vsi bali. Večkrat pa je mislil sam zá-se:

„To je vragovo maslo.“

(Dalje.)

Dve svatbi.

(Povest. — Spisal Dobrávec.)

(Dalje.)

II.

Najbližji Lenčkov sosed je Možina. Med obema hišama je res precejšna razlika v imetju, pa tudi v napredku, a to otrók vendar ni nič oviralo, da ne bi bili že od mladih nog prijatelji. Možina obdeluje zadovoljno svoje „brežine“, kakor namreč rad nazivlje zemljišče, katero ga preživlja. Lenček, ker ima mnogo več, mora si ubijati glavo s ptujimi ljudmi, da ohrani svoje bogastvo. Sploh je Miha Možina tiste vrste ljudij, katerih ne bi navdušil za napredek ali pa za to, da bi ukrenil kako stvar le za pičico drugače kakor njegov oče, če bi stopil na zemljo tudi sam sv. Peter. Lenček je res nekoliko starejši, zato ga je često učil: „Glej, tako in tako delam jaz; hitreje je in bolje. Poskusi tudi ti, ne boš se kesal.“ Ali Možinov Miha je zmajal z glavo, neverjetno mignil z rameni ter pogledal v stran, in Lenček je takoj vedel, da so bile zaman njegove besede. Veliko rajši je slušal Lenčka Možinov najstarejši sin Valentin.

Ali to je že zopet v korenini človeške narave same: kar zanemarja oče, to popravlja sin, in kar se tiče nasledstva, pravi zadosti jasno pregovor: skopuh dobi zapravljevca, zapravljevec skopuha za prihodnega gospodarja. Valentin sicer ni imel nobene imenovanih napák, a z Lenčkovim očetom sta si bila vendar prav dobra prijatelja.

Tudi oče Možina ni imel posebnih napák; molil je rad, delal je rad, davke je plačeval redno, v druge sitnosti se ni mešal, pa tudi ni pustil, da bi ga mešali drugi. Mnogobrojno družino je preživljal po okolnostih. Ko so mu dorastli otroci in se mu je najstarejši sin vrnil domov od vojakov, oddahnil se je Možina, rekoč: „No, hvala Bogu, sedaj me bo vendar kateri nadomeščal pri delu. Doslej sem moral sam delati za tri, služiti pa za vse; poslej bo lažje.“

Možinov Valentin je žal dečko. Pri vojakihi so mu prišli na vsako stran tri zvezde. Govorili so, da bi bil prišel še dalje, a ni navada, ker ni še nikoli prišel kdo z več ko tremi, za pravo, s šestimi zvezdami od vojakov. Tega ne pomnijo stari ljudje ne na Veliki, še manj pa na Mali Polici. Torej je tudi tukaj taka.

Z Lenčkovim Lovrom sta vrla prijatelja. Kri in življenje bi dala drug za drugega. Skupaj sta dan za dnem, kakor v mladosti, tako pri vojakihi in prav tako sedaj doma. Če ni imel Valentin dela v domači hiši, stopil je k sosedu,

poiskal Lovra, in takoj sta našla delo, pa tudi veselo petje se je razlegalo od tam, kjer sta se mudila. Nekatere ženice, ki znajo prav tako kakor druge ženice po daljnem božjem svetu vtikati svoje nosove povsod tje, kjer ni treba, napravile so v svoji nagli, a sila bujni domišljiji podobo, kako lep zakonski par bi bila Lenčkova Ivanka in Možinov Valentin. Seveda se niso menile v svoji silni zgovornosti za to, ali bi Lenček kdaj privolil v tako zvezo. Saj bi bilo tudi Ivanki težavno, ko bi došla iz imovite hiše v Možinovo, in pa še s tako lepo doto. Toda skrbne mamice se niso menile za to. Njim se je stvar zdela lepa že v mislih, a kdo se spomni, ko misli nedosegljive stvari, da so res nedosegljive? O domišljija, samo človeški razum ti more dati uzdo!

Dva dni pred sv. Martinom je bilo, ko so pri Možinovi zvečer „martinovali“ na ognjišču. Navadno se ta slovesnost vrši po vinskih krajih povsod tisti večer pred sv. Martinom, tudi so jo v prejšnjih boljših časih praznovali slovesneje, zakaj „krst vina“ je bil v vinskih krajih velik „krst“, a v naših piškavih časih, ko pojemajo vse lepe in dobre navade, uvajajo se pa večinoma puste in nevesele, zmanjšali so tudi to prelepo slovesnost tako, da raste in hira kakor vinska letina. Lovro in Valentin sta bila stvar vendar tako uredila, da bodo „martinovali“ najprej pri Možini, naslednji večer pa pri Lenčku. Bolje dvakrat kakor nobenkrat, ker so praznik že tako potisnili v nič. To je bilo njuno mnenje. Ni se jim slabo godilo pri „krščevanju vina“. Izvrstna kapljica, kakoršne že dolgo ni rodila naša dolina, razvezala je vsem jezike. Celó oče Možina se je smejal ter jel dražiti sina in Lovra, da bo treba menda skleniti kakoršno koli sorodstvo med obema družinama, — če ne bo drugače.

„Ti, Lovro, pridi k nam za zeta, naš pojde k vam — če ne bo drugače, ha, ha!“

„Jaz pridem, če me marate, oče“, ponuja se Lovro.

„Kaj bi te ne maral, saj boš imel več kakor moj. Dobro bomo zamenjali — če ne bo drugače.“

„Ali bi ti vzel našo Ivanko?“ vprašal je Lovro Valentina ter pomenljivo pomižal z očesom.

„Zakaj ne, samo če bi me hotela.“

„Bova vprašala; če ne, pomorem ti jaz. Tako mora biti, saj smo mi fantje za to!“ šalil se je Lovro in tlesknil z rokama.

„Dobro smo se zmenili — če ne bo drugače“, sklenil je oče Možina razpravo in zopet segel po kupico ter jo napolnjeno poslal med vasovalce.

Drugi večer je bilo še živahneje — seveda, kaj ne bi? — pri Lenčku. Lovro je nalašč vpričo vseh povedal sinočno šalo. Najglasneje se je smejal stric Francè, ki je bil sicer za nekaj dni ostavil rodno hišo, a se je prav tako kmalu in tiho povrnil, kakor je bil odšel. Oče Lenček se je le nekoliko nasmehnil, potegnil roko po čelu ter zaklical: „Žena, daj jim še vina, saj slišiš, da naju je mladina že do cela postavila v kot. Bova pa počivala, ha, ha!“

„Jaz pa vem, da bi se branila naša Ivanka k Možini, zato, ker ne mara Valentina; prevelik se ji zdi“, modroval je stric Francè na pol v šali, na pol resno. Tedaj je Ivanka skrivaj pogledala Valentina, in sama sebi je morala pritrditi, da ni res tako grozno velik, kakor misli stric Francè.

„Dokler se to ne zgodi — seveda, če bode še dolgo tako govorili —, skrajšam se prav gotovo za toliko, da bom dovolj majhen. Morda se še vi premislite, stric Francè, če se midva z Ivanko zares ujeziva.“

Potem je začel praviti Lenček zgodbe o martinovanju iz svojih mladih let.

„Bilo nas je kakih šest ali sedem junakov — tako je začel — nismo se ustrašili niti desetih slabih, in šli smo martinovat na Malo Polico. Pri mojem svaku sem vedel da se nam odpre klet, a poskusili smo prej tudi drugodi. Ura se je nagibala že čez polnoč, ko smo se vračali domov. Svak je šel z nami nekoliko iz vasi. Tam pri znamenju, kjer je tisto vrbje ob vodi, šinila je mimo njega bela ženska. Vsi smo se ozrli, kako ročno se je pomikala preko vode in od tam po travnikih v gozd, dva mala otročiča sta pa na njeni desni in levi pogrinjala bele prtiče s črnimi križci po tleh. Prav dobro smo videli vso prikazen; res, da nismo bili prav tešči, a pijan le ni bil nihče. Spogledali smo se prestrašeni, in nobeden si ni upal ziniti besede; tam po vrbovju in po grmovju pa je šumelo, kakor bi potresal sipo. „Spomin, spomin“, šepetali so nekateri. „Nekdo izmed nas bo kmalu umrl.“ Ne vem, ali se je svak res prestrašil ali kaj, a to vem dobro, da se je takoj vrnil domov, in mi smo se smejali njegovi boječnosti. Samo toliko še povem, da je prav on umrl še tisto zimo. Nekaj se je bil prehladil z drvi, in spravilo ga je.“

Vsi so se oddahnili, ko je nehal, in ženske so takoj vlekly na ušesa, če tudi nocoj kdo ne seje peska po vrbovju. Ivanka je tudi pozneje večkrat pogledala s postelje skozi okno na vrt, da bi videla, če tudi nocoj bela žena ne po-

grinja prtičev s črnimi križci po tleh, a spoznala ni ničesar. Nekoliko jo je bilo strah, zatisnila je oči in zaspala.

Razmere v Lenčkovi hiši se niso mnogo izpremenile z novo gospodinjo. Le počasi se je Žefa oprijemala hišnih opravil, puščala je rajša Ivanki, in če jo je ta-le prosila in opominjala, da se ne spodobi, da bi domača hči rezala kruh, mati bi jo pa gledala in liki drugim čakala, da ji ponudi — kos, le tedaj se je Žefa lotila tudi takih del, ki so očitno kazala, da si lasti gospodinjstvo. Še celó stricu Francetu je bilo to všeč. Najtrdovratneje se je držal Lovro. Vselej, ko je bilo treba z mačeho izpregovoriti prijazno besedo, obrnil se je v stran ali pa kako drugače očitno pokazal, kako zeló jo prezira. Oče je gledal to nasprotje s krvavečim srcem, spominjal se je bratovih besed pred poroko in le malo je upal, da bo čas, ki je vendar najboljši zdravnik, ozdravil tudi to rano v njegovi družini. Iskreno je prosil Boga, da bi se to zgodilo kmalu, ker je dobro poznal sinovo нрав. Bal se je, da bi mu res ne napravil kakšne sramote, zato mu je skrivaj marsikje kako reč pregledal, pokazal pa tega ni nikdar, tudi rekel mu ni ničesar, za to je bil Lenček preponosen.

In zadnji čas je res začelo kazati, da se polagoma izleči tudi ta boleost. Lenček je to čim dalje bolj upal. Svoji ženi je rekel: „Saj človek pozabi celó smrtno nevarnost, v kateri je že bil, in zopet se vrača vanjo. Lovec hodi vedno rajši med pečine, mornar na morje, in celó vojak se privadi boja. Zakaj bi bila pri nas izjema? Upam, da se vse poleže.“ — Stric Francè ni mnogo govoril z novo gospodinjo, zadiral se pa tudi ni. Včasih je sicer vpričo drugih pravil kakšne stvari, ki so bile njega dni drugače kakor sedaj, obračal je besedo tako, da bi bil revno Žefo zadel prav v srce, a če je bila ona zraven, ni rekel ni trohice. Kdo bi se čudil, da je bil stric Francè takšen? Naj bodo ljudje najnižjega ali najvišjega stanú, povsodi vidimo isto strast, namreč oholost; celó berači nečejo biti vsi jednaki. Pri Lenčku je stara, spoštovana hiša, to vedó berači iz cele dežele; pri Lenčku so že od veka umni gospodarji in sploh pametni ljudje, to se lahko izkaže pri pravici, ker nobeden Lenček, tega ne pomni svet, ni bil še kaznovan za kakoršen koli pregrešek; Lenčkovi so v sorodu z vsemi najboljšimi družinami na Notranjskem. To so tri zvezde, s katerimi se ne more ponašati vsaka notranjska glava, te zvezde so se menda bliščale tudi tedaj, ko je stric Francè premišljal, kako je prišla Žefa v njih častito družino. Ali ženska, kateri je usoda že ob rojstvu zapisala, da mora služiti blizu petdesetega leta ter brusiti ptuje prage različnih gospodarjev ter z žulji svojih rok pridobivati si

vsakdanji kruh, taka ženska pač ne more vsega videti in vedeti, kar treba pri tako obširnem gospodinjstvu, kakor je Lenčkovo. Saj pravi pregovor: Kdor služi, leži v luži, in če je kdo služil vse svoje življenje, slednjič vendar še ni sposoben za vladarja. Taka je bila tudi nova Lenčkova mati: vestna, poštena in pridna ženska; imela je poleg tega tudi dobro srcé. Seveda po tem običajno ne povprašujejo gospodarji, ki potrebujejo močnih poslov. A Lenčku to ni bilo neznano, zato je izbral prav njo, da mu bo podpora na stare dni.

Še najprej sta se sprijaznili z Ivanko. Blaga deklica se je oprijela izkušene ženske z neko spoštljivostjo, kakoršno smo dolžni poštenim ljudem, ki se preživljajo ob trudu svojih rok. Ker Žefa ni kazala one osornosti, kakor si jo je domišljevala Ivanka o bodoči mačehi, začelo se je med njima najlepše sporazumevanje. Celó stric Francè se je čudil, da more Lenčkova hči biti tako prijazna s ptujo vsiljenko, ki ni ne po rodu, ne po imetju primerna taki hiši. Slednjič je tudi on nehal s starim nasprotovanjem. Žefa se je privadila hiši, dobro je znala kuhati, in vesel je bil, če je tudi njemu ocvrla okusno malico. Vsaka reč je le nekaj časa; za dežjem pride solnce, in za kujanjem strica Franceta je prišel slasten oblizek. Tudi nekaj! Svojih mislij stric vendar ni premenil.

Oče Janez je gledal Lovra dan za dnevom nestrpneje. Rad bi bil videl, da bi že nehalo v družini ono sitno nevreme, ki se je začelo z njegovo poroko. Želel je, da se stvar konča na jedno ali drugo stran. Nekateri so mislili, da se začne med njima kmalu huda nevihta. — Sin se ni mnogo menil za očeta, ne za mačeho. Živel je kakor brez misli in brez uma, živel je od danes do jutri. Med vsem ga je še najhuje jezilo to, da Bog vé, koliko let ne bo samostojen gospodar na Lenčkovem posestvu. Ko je oče zapazil, da se je Ivanka udala novim razmeram, zjasnilo se mu je lice in tudi sina je želel zadovoljiti, saj mu ni bilo neznano, kaj najhuje tare Lovra. Nekoč ga pokliče k sebi v kolarnico ter ga vpraša prav prijazno, kako se mu zdi sedaj v hiši, ko je nova gospodinja. Lovro je zrl v tla in molčal. To staremu ni bilo všeč.

„Morda se bojiš, da zastran tega še dolgo ne boš gospodar?“ reče mu na pol zbadljivo, na pol prijazno.

„Kaj se bom bal tega, saj ste vi še trdni. Delati znam, zdrav sem, lahko si služim kruha brez gospodarstva.“ Oče ga je pogledal po strani, rekel pa mu ni nič na to, marveč nadaljeval je prejšnje besede:

„Potrpi vsaj še do pusta, potem se preselim z ženo“ — ni hotel reči: z materjo — „v onole hišo. Doglej, mislim, da bo popravljena, tebi

zapišem pa to-le posestvo. Saj boš zadovoljen, kaj?“ Lovro pogleda nestrpno očeta in vpraša prav zateglo:

„Samo to?“

„Da“, reče stari odločno, „za sedaj samo to; če boš pa dober z nama, utegnem ti še pred smrtjo pripisati ono posestvo, sicer bode tvoje šele po moji smrti, če se še kaj ne premislim.“

„In če se premislite, zapustite je lahko kaki sorodnici, kaj ne, oče?“ reče Lovro porogljivo.

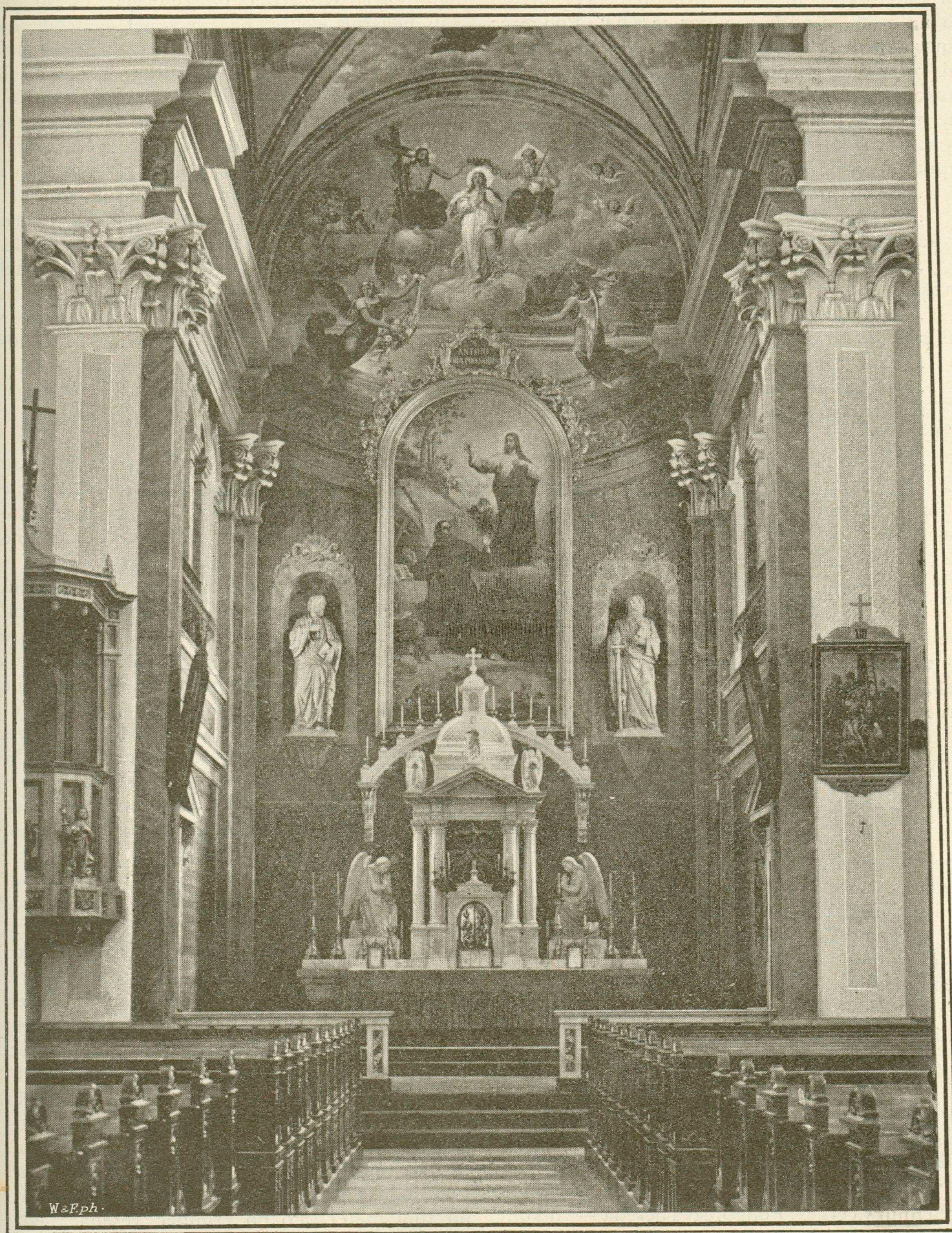
„No, tega pač ne mislim, marveč bi utegnil stvar zasukati tako, da bi moral ti tudi po moji smrti še več let čakati, predno bi bil gospodar vsega imetja. Vidiš, da je ta stvar vsa na tebi. Tvoja glava, tvoj svet. Plašiti se ne dam prav nič in preužitek si bom izgovoril sam. Če boš dober in previden, tedaj bo to samo tvoja korist.“ Sin ni več slišal zadnjih besed. Zapustil je očeta ter šel po opravilih, nezadovoljen sam s seboj, nezadovoljen z očetom in nezadovoljen s celim svetom.

Zapadel je prvi sneg. Sv. Andrej je prišel s križem v deželo, ž njim pa tudi mraz in zimske neugodnosti. Nekateri mladeniči z Velike in Male Poljane so šli delat na Hrvaško. Tudi Možinov Valentin je hotel ž njimi po nekaj desetakov, pa Lovro ga je pregovoril, češ: „Ostani doma. Delal boš, ko bo ugodno vreme, pri nas. Če bo manjši zaslužek, imel boš tudi manj sitnostij in težav. Tine, ostani! Ti jedini si mi še poštena družba na svetu. Ako me ostaviš, popustim tudi jaz domačo deželo in pojdem za kruhom, kamor mi bo kazalo. Saj ti je dobro znano, da meni doma postiljajo s trnjem.“

Možinov je ostal, ker je dobro vedel, da je o mehki, suhi zimi pri Lenčkovih zdržema delo po vinogradih; če je pa zima ostra in snežena, tedaj je smola tudi na Hrvaškem. Bil je rad poleg svojega prijatelja, le ž njim se je najlože sporazumeval, le ž njim mu je bila najlepša zabava. Skrival sta se zmenila tudi nekaj zastran Ivanke, in Valentinu se je kar srce smejalo, ko je pomislil, da bo vendar kdaj imoviti Lenčkov Lovro njegov svak. Zato ga je misel na Ivanko nekoliko zadrževala doma.

Približala se je prva adventna nedelja, začele so se zornice. Ostro je škripal sneg pod nogami ljudem, ki so stopali sleharno jutro z gorečimi baklami po potih in stezah proti župnijski cerkvi k zornicam. Lepo je videti v nočni tmuni takšno bližanje mnogobrojnih lučij proti razsvetljenemu božjemu hramu, za svetlobo pa se pomikajo ljudje v tropah, sami sveži, v žarnem odsevu bakel zagoreli obrazi.

Novo Lenčkovo gospodinjo dojde nekega jutra sosed Podgorec. Mož je bil zgovoren kakor vselej. Znal je sukati jezik tako, da ni bil v zadregi, poleg tega je tudi umel z lepimi be-

Veliki oltar v župni cerkvi v Železnikih. (Fot. dr. Fr. L.)

sedami zakrivati svoje misli. Dasi od Lenčkove in Podgorčeve hiše ni daleč do cerkve, zvedel je na kratkem potu vse, kar je želel. Podgorec ima odrastlega sina Luko. Ker njega še nikakor ni volja dati gospodarstva iz rok, tudi ima še nedorastle otroke, najstarejšega sina bi pa tudi ne videl rad sivega poleg sebe, spoznal je nesrečni položaj v Lenčkovi rodovini in ga želel uporabiti sebi in sinu v prid.

„Dobro jutro, botra! Kako je kaj?“

„Bog daj, oče Podgorec! — Mrzlo je danes, a kaj hočemo, saj se je približal tisti čas.“

„Hvala Bogu za vse dobro, kar smo prejeli v prošlem letu. Saj je bilo dovolj lepih dni.“

„Da, res, hvala Bogu, dosti je bilo lepih dni že potem, kar sem prišla jaz v vašo sosesčino.“

„Veste, botra, kateri se je meni zdel najlepši:“

„Ne uganem vaših mislij.“

„Dan vaše poroke je bil meni najlepši dan v tem letu.“

„Hm, mogoče, saj smo se res dobro imeli.“

„Mislim, da smo dobro stvar tedaj res tudi dobro začeli, in upam, da se tudi dobro nadaljuje, kaj deste, botra? Pri vas je vsega na debelo.“

„Tako, tako; bo že, bo.“

„Slišal sem, da so se vam udali tudi otroci.“

„Udali, udali; posebno Ivanka imam rada. Dobra in pametna deklica je; pa kaj bi govorila o tem: jaz sem poznala otroke že prej. Tudi ne zahtevam zase nič drugega kot to, da smo prijatelji, in to, mislim, ni preveč.“

„Prav, prav, botra, to je pametno; vsak umen človek vas mora pohvaliti. Ivanka je res brdko dekle; škoda, ko bi prišla kam na slabo, vsa drugačna je kakor —“

„Kakor Lovro, hoteli ste menda reči. Res, ona je popolnoma druga, kakor so mi jo prej ljudje opisovali. Lovro je bolj po očetu. Trd je in trmoglav, a nadejam se, da svoje čase tudi on spozna, kaj je pravo, in da slednjič zavlada med nami pravi mir, za katerega prosim Boga sleharni dan.“

„Kaj?“ začudi se sosed, dasi je dobro vedel, „ali vas Lovro prav nič ne spoštuje?“

„No, tega ne trdim; samo ljudje so imeli preveč opravka z nami vsemi pred poroko.“

„Botra, bodele videli, da vam Lovro ne bode nikoli pokoren“, končal je Podgorec svoje besedovanje, ko sta dospela pred cerkvena vrata.

„Jaz pa mislim, da“, rekla je ona in stopila pred njim v cerkev. Podgorčeva beseda — „nikoli“ — ji je ostala še dolgo v spominu.

Lenčkova najstarejša hči Marija, omožena v stari, dobri hiši na Mali Polici, bila je gledé na najnovejše dogodbe takih mislij kakor stric Francè, ki se je prav rad bavil pri nji. Na očetovi svatbi je ni bilo, tudi pozneje ni prišla več

v rodno hišo, in obljubila je, da mine tudi več letnih kvatrov, predno obišče očeta. Tu so kovali nevarne načrte, pa jih zopet zametali, da bi Lenčkovo hišo, ki je, kakor se je zdelo Francetu, Mariji in Lovru, izgubila dobro ime, spravili v staro poštenje. Sreča jim ni bila prijazna. Nobenega pravega načrta niso mogli najti.

Neki večer sta skupno napajala živino Podgorec in Lovro na studencu sredi vasi. Zamôtala sta se v dolg razgovor, in živina je bila že daleč od vode, ko sta se ločila. Lovro je naglo mahal z rokama okolu sebe, kakor da se brani medveda, oče Podgorec mu je pa z glavo in rokama hitel nekaj dokazovati, kakor da sklepata imenitno kupčijo. Prej, nego sta se razšla, mahnila sta še hkrati z rokama, pokimala z glavama in se ločila, ta s smehljajočim obrazom, oni z resnim in otožnim pogledom, a žarečih lic in jezen, da bi bil kar zgrabil samega vruga, ko bi mu stopil na pot.

Prihodno nedeljo se je zjužilo prejšnje ostro vreme. Dolgočasen, meglen dan je bil. Ljudje so posedali po ognjiščih, zrl v ogenj ter se menili o prejšnjih časih in ugibali, kakšno vreme bo o božičnih praznikih. Možinov Valentin je prišel k Lenčkovim vasovat takoj po kosilu. Sedel je poleg Lovra, in kakor mladina nikoli ni mirna, za trenutek veselja pozabi tudi vse skrbi in nadloge, začela sta zbijati šale in vojaške dovtipe, da so se jima vsi smejali. Slednjič se Lovro celó spozabi ter misleč, da je v vojaški gostilni, zakliče: „Mati, še jeden polič, pa še ne gremo!“ Valentin se pa še oglasi: „In dve klobasici, Ivanka, danes smo prišli z marša.“ Domači so gledali vesela mladeniča, oče Lenček se je pa obrnil v stran, obrisal solzo ter pošepnil Žefi, naj gre v hram.

Kmalu je stala majolika na mizi, in tudi klobasice je morala prinesiti Ivanka; stric Francè se je pa šalil.

„No, sedaj jih bodeta pa še lože podirala, ko se vama je celó domača kuhinja premenila v vojaško kantino“. Prisedel je tudi oče Lenček in trčil z obema. Težak kamen se mu je odvalil s srca: Lovro je Žefo prvič imenoval mater. Slednjič se je pridružil stric Francè, za prvo majoliko je prišla druga in tretja. Vino jim je dalo besedo, zakaj bilo je najboljše letošnjega pridelka. Veselili so se in zabavali zložno, zaupno, da, prav tako, kakor si je že davno želel stari Lenček. Čakal je nestrpnost, kdaj pokliče Lovro pit tudi mater. To bo vrhunec veselja. Tedaj mora vsakdo v hiši čutiti, da je Lenček še možak, ki nekaj ukaže, in pa tudi to, da ima otroke, ki so mu udani in pokorni. Ta misel ga je tako privzdignila, da je vstal, vzel majoliko ter napolnil starine, kakoršno pijó o najslovesnejših trenutkih.

S smehljajočim obrazom natoči kupice ter pokliče sam Žefo pit, misleč: sedaj mora počiti. Dvignili so čaše, trčili v „dobro zdravje“, ali Lovro ni trčil z materjo, tudi pogledal je ni.

Takoj je potegnila druga sapa.

Oče Lenček je pustil družbo in vino ter se umaknil v najskrajnejši kot za ognjiščem. Zapalil je pipo in prav jezno pogledoval na mizo. Nikakoršne besede ni bilo več iz njega. Jezno vstane ter gre pogledat po pohoštju. Malo so se zmenili zanj oni trije, ki so še ostali za mizo. Pridno so gledali v kupice in jih ročno praznili, dokler niso izpraznili majolike. No, in ondaj — kdo bi se čudil? — polna glava mislij, polno srce želja in upov, polna usta besedij, kdo bi si ne želel še jedenkrat, vsaj še jedenkrat polne majolike? Lovro, ki je bil navajen, da mu hram ni bil nikoli zaprt, vstane in stopi molče po ključ, saj jih je visela poleg kuhinjske omare polna butara. Toda glej, kleka! — ključa ni nikjer. Lovro je pogledal jasno kakor zadet jelen ter zavpil:

„Kje je ključ, da grem po vina?“

„Jaz ne vem“, reče mu Žefa boječe in prav pohlevno.

„Vi morate vedeti. Ali ni bil tukaj?“

„Lovro, ne jezi se“, tolaži ga ona; „gotovo ga je vzel oče.“

„Ni ga vzel oče, vi ste ga spravili, to vem predobro; pa čujte Žefa! — pri Lenčkovi hiši

ukažem jaz še toliko, da mi ne bodete vi žlic šteli in ne ključev skrivali. Vi mene morate poznati, kdo sem, jaz pa tudi vas poznam; dekla ne bo . . .“ Sedaj so stopili domači okrog njega, tudi Valentin ga je tolažil, Ivanka je jokala poleg matere, Lovro pa je divjal, klel, rotil se in razgrajal, da je bilo po kuhinji tako, kakor po najhujšem potresu. Groza je prešla vsakega pametnega človeka, ki je videl, kaj napravi jeza.

Ko je došel oče Lenček iz cerkve od litanij, ni našel več sina doma, marveč žalost, razdejanje in jok. Tudi vsakdo drugi bi se bil razjokal, videč toliko potrto, zapuščenost in nehvaležnost, a Lenček se ni uklonil. Povedali so mu, da ga misli Lovro zapustiti ter iti po svetu, da mu bo moral rad ali nerad izplačati del materine dote; povedali so mu, da pojde z njim najbrže tudi Možinov Valentin. Njegova hiša izgubi poleg vsega drugega tudi dva najboljša delavca. Lenček je dobro poznal sina, in le iskric nade ni bilo v njegovem srcu, da se res tako ne zgodi, kakor je napovedal Lovro v svoji neopravičeni jezi; le iskric nade ni bilo, da se sploh še kdaj vrne v rodno hišo, a Lenček se ni udal: „Kakor si bo postlal, tako bo ležal, jaz ga ne podim iz doma“, rekel je ženi in Ivanki. „Če je meni Bog vzel sina, pomagal mi bo tudi, da prenesem to bolečino; moja dolžnost pa ni ravnati se po sinovih muhah.“

(Dalje.)

Prvi cvetki.

Pozdravljena cvetlica,
Ki prva kažeš lica
Cvetoča iz povoj;
Gorák ti vetrič veje,
In solnčece te greje,
Nič mraza se ne boj!

Ti naša stara znanka,
Pomládi si poslanka,
Znanilka srečnih dni;
Vse, vse te ima rado,
Nabira staro, mlado
In v šopek te želi.

Ko mnogi pevec poje,
Slaveč krasote tvoje,
Naj te i jaz slavim;
Da mnogo še poletje
Vonjál bi tvoje cvetje:
Le tó si še želim.

Pa vigred bo minula,
In ti se boš osula
In zgrudila se v prah;
Pa iskrico življenja,
Kal novega vstajenja
Ogreval bo ti mah.

In kadar, cvetka, tudi
Teló se moje zgrudi,
O nežna, zala stvar:
Pomlád mi vsako cvéti
Na mojem grobnem sveti,
Ne zabi me nikár.

Ti cvet, nedolžni, drobni,
Ti boš pomnik mi grobni,
Saj drugega ne bó;
Na grobu boš cvetela
In od zemljé dehtela,
Kjer spal bom jaz pod njó.

Anton Hribar.

Davica ali difteritis.

(Spisal dr. V. G.)

Ni je v otroški dôbi bolezeni, ki bi zahtevala toliko žrtev kakor davica. Materino srce se krči od žalosti, ko sliši strašno besedo iz ust zdravnikovih, zakaj doslej je bila v 80 do 90 slučajih od sto gotova smrt. Zaradi tega gotovo ni odveč, ako tu v kratkem podamo o njej nekoliko črtic, in sicer, kateri je njen značaj, kako se je varujemo, da se ne zanese, in kaj nam je storiti v prvem hipu, seosebno, kadar ni takoj zdravniške pomoči pri rokah.

Kot samostojno bolezen so opisali davico šele Bretonneau, Velpeau in Trousseau (1821—1826), in od tega časa so jo natančno ločili od drugih boleznij v sapniku in grlu. Toda že Aretej iz Kapadocije, poleg Hipokrata izmed najboljših opazovalcev boleznij, ki je živel proti koncu prvega stoletja po Kr. v Rimu, poznal je menda davico, zakaj popisuje neko bolezen v grlu in sapniku, ki je prav slična davici. Isto tako Galén, Celij Avrelijan, Makrobij in Ecij. Iz srednjega veka nimamo dosti poročil razven iz leta 1517. v letni zgodovini frančiškanov v Thannu. Tu popisuje neki menih, da je nastala neka neznana kuga med ljudmi: naredile so se na jeziku in v grlu smrdljive bele mrene s hudo mrzlico. L. 1576. je bila v Parizu grozna nalezljiva bolezen, na Španskem l. 1581.—1613., pozneje v Napolju, na Siciliji. V 18. stoletju se nahajajo že povsodi poročila o tej grozni morilki, ki je napadala seosebno otroke. Zdravniki še niso vedeli, v čem je ta bolezen. Šele v začetku 19. stoletja je spoznal, kakor smo omenili poprej, Bretonneau to bolezen in jo imenoval „Diphtherite, Diphteritis“ (od grške besede diphthera, t. j. ustrojena koža). Hitro se je razširil njegov nauk po vsem učenjaškem svetu, in sedaj se vsi vjemajo v tem, da je davica (ker davi v grlu) ali difteritis bolezen, ki zgrabi najrajša otroke od 1.—5. leta.

Davica nastane brez vidnega nalezljivega vzroka in se hitro širi; epidemična ali razširjena postane najrajša v zimskih mesecih od vinotoka do malega travna. Poletni čas ni ugoden za njeno razširjanje. Ugodna tla so mesta z gostim prebivalstvom. Otroci do jednega leta zbolé redkokrat, istotako je ne dobé tako lahko dorastli od desetega do petnajstega leta. Bodisi život otrokov tak ali tak, to nima mnogo pomena za davico; dokazano je pa, da so davici podvrženi najbolj taki otroci, ki boleajo o času epidemije za kroničnim katarom v nosu, grlu ali dihalnih organih sploh. Veliko manj so v

nevarnosti otroci, ki imajo zdravo žlezno kožo v dihalnih organih.

Otrok, ki je jedenkrat prestal pravo septično davico, redkokrat zboli zopet za to boleznijo.

Davico povzročujejo jako majhna živa bitja, bacili, kakor jih imenujejo, ki se zanesó v človeka in se v njem hitro pomnožé. Tvarino, v kateri so taka bitja, imenujemo „davični strup“.

Davični strup pride kakorkoli v grlo in se tu vgnezdí. Pogoji, kateri pospešujejo razvoj davičnih bacilov, so: Nagel razloček med gorkoto in hladom, preobilna zračna vlažnost, vlažna nezračna stanovanja, sploh nesnaga. Upira pa se tem malim organizmom snažnost in pa čisti, suhi zrak.

Davica se zanese od otroka na otroka po odpadkih, katere izkašlja bolnik. Otrok se rad obriše z vsako rečjo, katera mu pride pod roke; pljune, kamor je; prime tudi z roko to in ono: tako prenese nase tudi kal bolezeni. Lahko pa tudi tisti, ki bolniku streže, pride z onesnaženimi rokami k ustom drugih otrok, kadar jim daje kruha ali kaj drugega, in prenese z jedjo še strup.

Nadalje se zanese bolezen na živali, in od teh zopet na ljudi. Hewit pripoveduje slučaj, v katerem je mačka zbolela za davico; trije otroci, ki so se igrali z njo, zboleli so vsi in v malo dnevih umrli.

Ako žival užije odpadke bolnikov, dobi večkrat davico.

Toliko v obče o značaju te bolezeni. Jako potrebno je, da čim najpreje spoznamo to bolezen v bolniku. Kako pa se pozna davica? Ker se ostrupljenje navadno usede v grlu ali sapniku, treba nam je torej najprvo tukaj iskati prememb.

Otrok, ki zboli za davico, toži, da ga glava boli, mraz trese in vročina kuha; izgubi veselje do jedi, postane klavrn in neče biti v postelji. Toži, da ga boli vrat, če požira, ob jednem pa prosi vedno pijače. Tedaj naj ne pozabi nobena mati, da treba otroku pogledati vrat od zunaj in od znotraj. Na zunanji strani opazimo bezgavke otekle, trde in boleče; na znotranji strani pa so na obeh oteklih bezgavkah bele mrenice, ali pa samo na jedni; na okrog je vse zateklo in rdeče. Nikdar ne smemo misliti, ako zapazimo le malo mrenico, da bolezen ni nevarna. Hipoma se razširi bolezen na ostale, poprej še zdrave kraje, od tod gre naprej v sapnik, in otrok se zaduši v malo urah. Zna-

menja so tako očitna, da jih ni mōči prezreti, ako pazimo le količkaj. Dihanje je težko, in ker je pot zadaj skozi nosnice zaprta, govori otrok „skozi nos“ in ima vedno usta odprta.

Ako torej najdemo navedena znamenja, treba je takoj bolnega otroka od zdravih odstraniti.

Če zna otrok grgrati, naredi se mu tekočina iz jedne četrtine finega špirta in treh četrtin vode. S tem naj vsako četrto ure grgra. Bljuvati pa ne sme na tla, temveč samo v posebno skledo, v katero naj se dene nekaj kosov živega apna, ali pa, če tega ni, tudi čistega kisa. Okoli vratú naj se ovijajo obkladki s prestano vodo, a obkladke treba dobro izviti; čez obkladke pa devaj suho ruto. Take obkladke menjaj vsake pol ure. Otroku dajaj le čistih in bolj redkih rečij. Dobro je, ako mu daš hitro kako domače zdravilo za čiščenje ali mečenje. Kdor streže bolnemu otroku, imej vedno privihane rokave, da z robom ne zanese bolezni na druge. Roke naj si vsakokrat, ko je prijel bolnika in hoče delati kaj drugega, dobro umije z milom. Dobro je tudi, ako ima posebno obleko, ki se dá prati. Soba se mora zračiti, da bolnik diha sveži zrak, toda paziti treba, da se otrok ne premrazi. Natančnejša določila mora pa dati zdravnik, ki se naj takoj pokliče, če je le blizu.

Ali se dá zabraniti, da se davica ne razširja? Odgovoriti moramo: Dá se. Že v začetku smo omenili, kateri pogoji pospešujejo razširjanje. Če te odstranimo, tedaj smo že dovolj storili.

Ker je bolna, občutljiva žlezna kožica dihalnih delov nagnjena, da sprejme vase davični strup, in ker ga zdrava, čvrsta kožica odbacne, moramo vse storiti, da se žlezna kožica ne omehkuži in z nespametnim ravnanjem ne prehladi. Načelo, da je treba že malega otroka z mrzlo vodo učvrstiti, ni pravo. Človeško telo, sosebeno v mestih, kjer so pogoji drugačni kakor na deželi, mora se šele polagoma navaditi hladne vode, da se ne prehladi. Če se otrok večkrat prehladi, dobi kronični katar. Če se pa ravna pametno, ne bo se otrok vode bal, ampak čakal bo komaj, da ga umijemo. Zjutraj, prej nego užije kaj gorkega, naj si opere usta in grlo z mrzlo vodo; na ta način se učvrsti, da mu pri dihanju ne škoduje mrzli zrak. Vsak dan naj si umije vrat z mrzlo vodo, in nikdar naj ne deva, če je še tako mrzlo, volnate rute okoli vratú. Vrat naj bo prost, le na tak način se učvrsti proti prehlajenju. Že od mladih nog naj navadijo matere otroke, da si dadé v grlo gledati. Koliko truda in muke se prihrani, če so otroci tega vajeni in vedó, kaj se ž njimi zgodi, kadar jim hoče zdravnik pogledati v grlo! Vsak otrok naj prinese svojo žlico, in mati naj pogleda v grlo ter ob jednom z ročajem žlice pri-

tisne jezik navzgor, da se grlo globoko odpre. Če mati tako dela, ne bo prezrla nobene premembe na dihalnih delih.

Vsaka javna oblast je postavljena za to, da skrbi za blaginjo vseh prebivalcev, ne samo za posamezne vrste. Ni nam treba dokazovati, da so slaba stanovanja jako kvarljiva za zdravje, ugodna pa za nalezljive bolezni. Vsakdanja izkušnja nas uči, da se take bolezni pričnó v nezdravih in zaduhlih krajih mesta, kjer so ljudje nakopičeni po malih stanovanjih brez potrebnega zraka in zadostne svetlobe, kjer vlada uboštvo in nesnaga. Prva naloga umnemu gospodarstvu je torej ta, da se pomore zlasti ubožcem in jim poskrbi zdravih prostorov za stanovanje. Po tej poti se stori največ tudi zoper davico. V drugi vrsti pa je treba občinstvo poučiti o značaju in nevarnosti kakor drugih nalezljivih bolezni, tako tudi o davici, in to se najlože godi po šolah.

Kadar zaradi neugodnih razmer ni možno zdraviti bolnika doma, treba prepeljati ga v bolnico. Občinstvo ima večkrat napačne nazore o bolnicah. Zato mu treba pojasniti, da so tukaj vsi pomočki, s katerimi se bolnik zdravi uspešno, da je torej tukaj tudi za otroka preskrbljeno bolje kakor doma, kjer morebiti nimajo niti najpotrebnejših rečij pri rokah.

O sredstvih zoper davico, kakoršna rabijo semtertje, ne namerjam govoriti, ker je težko reči, koliko res pomagajo. Izpregovorim pa nekaj besed o zdravilu, o katerem se je v poslednjem času mnogo govorilo in pisalo.

V najnovejšem času so namreč zdravniki našli neko novo sredstvo, katero po dosedanjih poročilih obeta uspešno pomoč zoper našo morilko. A kako so prišli do tega sredstva? — Po znanstvenem preiskovanju.

Dokazano je, da so bacili, ta najmanjša organska bitja, vzrok davice. A bacili sami niso neposredno škodljivi, pač pa njihovi obrodki, tako zvani „toksini“. Te snovi se tako pomnože v krvi, da slednjič uničijo življenje, ker vsa kri postane strupena in ne more več rediti posameznih telesnih delov. Toda teh „toksinov“ se tudi nekako navadi človeško telo, to je človek, ki je prebíl nalezljivo bolezen, redkokrat zopet drugič zboli za isto boleznijo. Legar, koze, davica, škrlatica, kolera idr. nastanejo zaradi „toksinov“. Človeška narava sama pa ima v sebi protistrup ali „antitoksine“, ki nastanejo s tem, da se telo upira strupu in ga hoče uničiti ali odstraniti. Če je močnejši strup, tedaj človek umrje; če je močnejša narava, ki se strupu upira, tedaj bolnik ozdravi.

Odkar sta Behring in Kitasato razglasila svoje izkušnje o zdravljenju davice in „tetus-a“ (krča) s krvnico (vodenim delom krvi) živalij,

ki so bile v ta namen cepljene, zanimali so se zdravniki vedno za to vprašanje.

Prve poskušnje so se vršile seveda na živalih. Za ta namen je bilo treba dobiti čistih davičnih „toksinov“. Dobiva se pa tako-le: Posoda se napolni z alkalično zmesjo, ki ima dva odstotka peptona v sebi. Ta zmes se cepi po natančnem čiščenju s svežimi, jako strupenimi davičnimi bacili, in vse se ogreje na 37° C. Ko minejo trije ali štirje tedni, tedaj je ta zmes vsa preplavljena s „toksini“ in se lahko uporabi. Težak se najprej dobro precedi, potem pa se v dobro zatrjenih temnih posodah shrani, da ne pride svetloba ali gorkota do nje. Takega „toksina“ jedna desetina kubičnega centimetra umori v 48—60 urah morskega prešička, ki je težak jeden kilogram.

Če se pa „toksini“ le v majhnih množinah cepijo v dotično žival, navadi se polagoma strupa. V nekaterih tednih se lahko vbrizgnejo v žival brez škode take množine „toksinov“, ki bi jo od začetka kmalu umorile. Taka žival je sedaj „imunizovana“, kakor bi rekli; oborožena zoper davične bacile.

Žival je prebila bolezen, in njena kri je polna protistrupa ali „antitoksinov“.

Ako se sedaj izpusti taki živali kri, in se iz krvi izčisti sama krvnica, imamo protistrup proti davici, ker je krvnica polna „antitoksinov“.

Telo bolnikovo deluje sicer samo na to, da se v njem izcimi tak protistrup. Toda večinoma je preslabo in omaga. Če pa bolnikovi krvi pomagamo s tem, da ji damo protistrupa, ustavi se lože bolezni in jo premaga. V ta namen se vbrizgne v bolnikovo kri nekoliko take živalske krvnice, ki že ima v sebi protistrup, in s tem se pride naravi na pomoč, da ozdravi. To zdravilo, ta krvnica, se imenuje „zdravilni serum“.

Poskusi še nikakor niso dokončani, a že sedaj se slišijo jako ugodni glasovi o novem zdravljenju davice. Seveda so tudi nasprotniki takega zdravljenja. Nasprotovanje ne bo nikomur v škodo, pač pa se bo stvar natančneje preiskala, temeljito pretehtala, večkrat poskušala, da se naposled dožene resnica.

Ako se „zdravilni serum“ vbrizgne v kri zdravemu človeku v majhni množini, tedaj ga ob času nalezljive bolezni obvaruje, da je ne dobi.

Načelo je isto, kakor pri cepljenju kóz, ki se je pri nas že popolnoma udomačilo. Četudi ima to cepljenje še nasprotnike, vendar pripoznava velika večina ljudi, da je dobrota za človeštvo. — Pot je sedaj narisana, po kateri je hoditi; varovati se morajo le učenjaki, da je ne zgrešé. Če obvelja ta iznajdba, storili smo zopet velikanski korak v napredovanju za blaginjo človeštva.

Sevnica.

(Spisal Ivan Kunstič.)

Kadar se voziš od Zidanega mosta proti Zagrebu, voziš se dolgo do prve postaje, ki je Sevnica. Ta štajerski trg leži ob levem bregu Save in ima 800 prebivalcev. Tukaj je sedež okrajnega sodišča in davkarije. Hiše so večinoma jednonadstropne, nekaj je pa tudi pritličnih. Glavna ulica je precéj dolga in široka; krasé jo štirje novi železni vodnjaki. Na lepem trgu stoji velika župna cerkev sv. Nikolaja, zidana v romanskem, posamezni deli tudi v gotskem zlogu, kakor tudi podružna cerkev sv. Florijana. V Sevnici se nahaja štirirazredna ljudska šola.

Da je Sevnica tako lična, snažna in redna, to štejemo v hvalo tukajšnjemu „društvu za olepševanje trga“, ki vsako leto v ta namen žrtvuje nekaj denarja.

Sevnica slovi radi znamenitih živinskih sejmov in izvrstnih jabolk, znanih z imenom „sevniške voščenke“, katerih se mnogo drago po-

prodá. Znamenita je pa tudi kupčija z vsakovrstnimi pridelki v jesenskih časih.

Na severni strani trga na griču se dviga velikanski grad s štirimi stolpi, z lepim vrtom (parkom) in s krasnim razgledom. Starinski spisi spričujejo, da je ta grad jako star. Sevnica se namreč omenja že leta 859. po Kr., ko je tedanji vladar Ludovik Nemški, vnuk Karla Velikega, podaril grajščino solnograškemu nadškofu Luipramu. Za cesarja Maksimilijana I., zadnjega viteza, pa je prišla zopet pod državno oblast. Na desni strani grajščinskih durij je bil vzidan rimljanski kamenit spomenik; tega pa so z dvema rimljanskima sarkofagoma, ki sta se izkopala v okolici sevniški na nekem griču, katerega ljudstvo imenuje „ajdovska hiša“, prepeljali v graški Joanneum okoli l. 1860.

Čudovita je tako imenovana „Lutrova klet“ z nizkim stolpom, ki je kakih 25 korakov oddaljena od grada. Zidana je v bizantinskem zlogu

in je bila nekdanja katoliška cerkev. Ob času luteranstva, ki se je razširilo tudi v tem kraju, opravljali so tukaj tudi luteransko službo božjo. Nad durmi pa je napis:

Nu pana boga mi houfanje,

t. j. le v Boga verujem, on je moje upanje.¹⁾

Na vzhodni strani Sevnice se dviga prijazen holmec, znan z imenom Vrtača, na kateri se vijejo senčnati sprehodi z lepim razgledom. Iz

¹⁾ Ta klet je bila pred devetimi leti še popolnoma poslikana, seveda se je zaradi starosti komaj še poznalo, kaj podobe predstavljajo, a toliko se je videlo, da predstavljajo svetnike. Pri velikem oltarju, ki je bil na vzhodni strani te cerkve, bilo je pač še prav dobro določiti, kar

Sevnice proti zahodu tik Save vodi lep, dolg kostanjev drevored, od koder se pride na kolodvor in na most, ki vodi preko Save na Kranjsko.

Sploh ima Sevnica sama, kakor tudi okolica lepa šetališča ter jako ugodno in zdravo podnebje. Ob toplem poletju prihaja sem zdraviti se mnogo gostov, večinoma Hrvatov in Italijanov, katerim ugaja kopanje v Savi.

je pisec teh vrstic sam videl, da sta na desni in levi strani bili podobi s krono na glavi, in nad krono na desni R. DA. in na levi R. SA. t. j. kralj David in kralj Salomon. Le škoda, da je takrat grad prišel drugemu posestniku v roke, ki je dal vso klet pobeliti.

Slovenski koledarji in koledarniki.

(V 100letni spomin prve Vodnikove in v 50letni spomin prve Bleiweisove „Nove Pratique“ spisal Josip Benkovič.)

(Dalje.)

Staroslovenci so po sv. bratih Cirilu in Metodiju dobili krščansko vero in ž njo tudi navadna imena mesecev. To nam spričuje staroslovenski Ostromirski koledar iz leta 1057., ki navaja običajna latinska imena mesecev; le januarju je dostavljeno „prosinec“ in avgustu „zarev“, pri drugih ne zasledimo slovenskega imena.

Vsi omikani narodi romanske, germanske in tudi slovanske krvi so se poprijeli istih latinskih mesečnih imen, katere so vsak le nekoliko po svoje prikrojili. Poleg teh so nadeli mesecem še posebna imena v svojem lastnem jeziku, ki so povzeta po istodobnem vremenskem stanju ali pa po istodobnih gospodarskih opravilih.¹⁾ Vendar so obveljala povsodi še stara latinska imena.

Le nekateri slovanski narodi: Poljaki, Čehi, Slovaki, Hrvati in Slovenci so izkušali za stalno uvesti pristne domače mesečne naslove in opustiti latinske. Tako so v začetku tega stoletja imeli vsi ti slovanski rodovi 34 raznih mesečnih imen, zaradi katerih so se celó prepirali med seboj.

Tudi na Slovenskem ni bilo brez take „pratikarske vojske“. Sledila je kmalu za „abecedno vojsko“, a vršila se je prav pohlevno. Vendar moramo reči, da se še do danes ni do cela doglala, ker še sedaj rabimo deloma latinska, de-

loma slovenska mesečna imena. Najbolj se čuti ta razlika v naslovih raznih časnikov naših.

„Pratikarska vojska“ zaradi mesečnih imen se je vnela leta 1845., ko je prva Bleiweisova „Nova Pratika“ prišla na svetlo. Povod tej malenkostni slovstveni praski je dal mesec november, katerega so poprejšnje pratike imenovale „listognoj“, Bleiweisova pa mu je nadela ime „listopad“.¹⁾

Pred vsem se ozrimo v zgodovino slovenskih mesečnih imen! Za onim že omenjenim Ostromirskim koledarjem (1057) imamo najstarejši novoslovenski zapisnik teh imen v onem rokopisu iz Loke, katerega hrani sedaj dvorna knjižnica na Dunaju. Segamo celó v leto 1466. Ta navaja sledeče imena: prosynicz, setstzan, susecz, maly trawen, weliki trawen, bobouczerwett, maly serpan, weliky serpan, poberuch, listognoy, kozoperstyk, gruden.

Drugič čitamo slovenska imena mesecev v Trubarjevem koledarju iz l. 1582. v ti-le vrsti: prosinic, siečan, sušec, malitravan, veliki traun, serpan, kimouc, jesenik, kozopersk, listognoj, gruden.

Pratika iz l. 1726. in naslednje imenujejo mesece tako-le: prošenec, sičan, sušec, mali travèn, veliki travèn, rožni cvejt, mali serpan, veliki serpan, kimovic, kozapersk, listovgnuj, gruden.

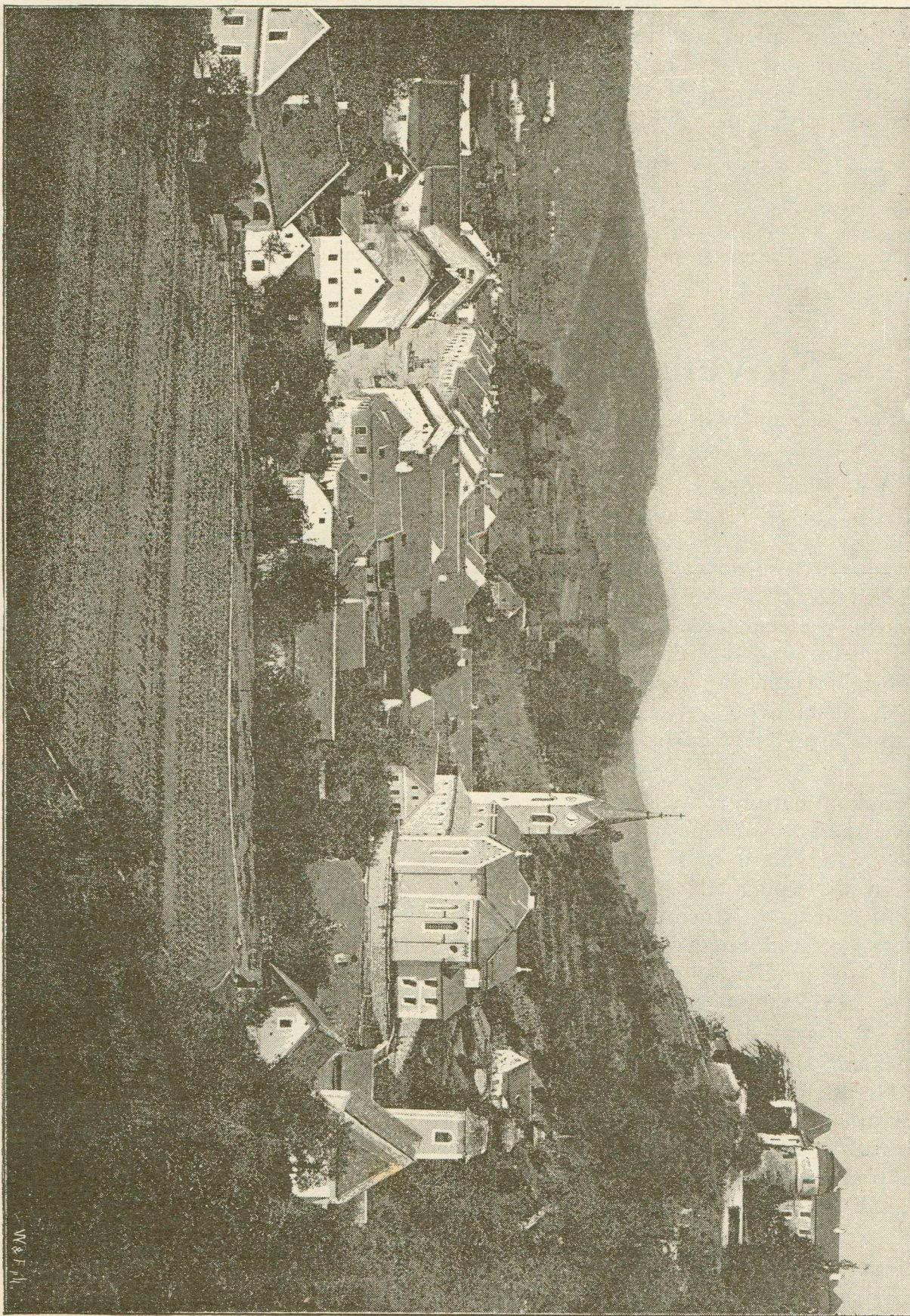
¹⁾ „Od tistega časa, kar so slovenski pratikarji pred štirimi leti listognoj podorali in namesto njega listopad — ne vem ali raz poljskega ali raz češkega debela — vkljub južnim Slovanom, ki imajo listopad en mesec poprej, v našo pratiko vkladili, zaslišalo se je več glasov, kateri so jeli ravno tako pridno nova imena mesecev kovati in priporočevati, kakor svoje dni črkarji črke.“ Tako piše Mih. Peternel l. 1849. v „Novicah“.

¹⁾ Nemcem je skoval domača mesečna imena božda sam cesar Karol Veliiki, Tekom časa so jih razni pratikarji tako namnožili, da je imel vsak mesec po pet in še več imen. Zato je nastala v ljudstvu velika zmešnjava.

Ta imena so se rabila do Bleiweisove pr-
tike. Leta 1845. pa so jeli slovenski pratikarji
in slovničarji vsi ob enem in vsak po svoje

kovati mesečna imena. Nekdo (menda Metelko)
je hotel, naj se meseci imenujejo po številkah,
n. pr.: prvonj, drugonj itd. — Matija Majar je

Sevnica ob Savi.

v svoji knjižici: „Pravila, kako izobraževati
ilirsko narečje“ izmed štiriintrideset slovanskih
mesečnih imen odbral in priporočil naslednjih
dvanajst: leden, luti, brezen, traven, cveten,
červen, lipen, serpen, rujen, listopad, gruden,
prosinec.

Blaž Potočnik je pisal o tej stvari v „Novicah“
in v „Sloveniji“, kjer je — kakor pravi Peternel
— „12 takih metuljev izpustil“.

M. Ravnikar-Poženčan je zašel v svoji pra-
tikarski gorečnosti takó daleč, da je hotel ves
julijski, oziroma gregorijanski koledar prevrniti.

Svetoval je, naj bi v bodoče merili čas po pre-makljivih lunskih mesecih, kakor je bilo to v navadi v stari zavezi, ne pa po stanovitnih solnčnih mesecih, kakor računi ves omikani svet.

Luka Jeran je pa vse te razne misli povzel vkupe in nasvetoval, „naj bi vse slovenske no-vine in morda tudi pratike razveselile vsak mesec z vsemi različnimi slovanskimi imeni in nas tako poučile, kakošno vreme da je ravno pri vseh naših slovanskih bratih“.

Vse te misli, želje in nasvete je ocenil l. 1849. v „Novicah“ veroučitelj na ljubljanski realki Mi-hael Peternel, ki je bil izurjen zvezdoznanec in mehanik ter se je precěj bavil tudi s slavistiko. „Ktere imena mescov so prave?“ Tako je na-slovil svojo sicer kratko, a jako dobro in premiš-ljeno sestavljeno razpravo.

Le-ta stavi vprašanje: „Kateri (pratikarjev) kaže pravo pot?“ In odgovarja: „Po svoji eno-stranski misli vsak, — toda gledé na naše splošne potrebe, mislim, da nobeden ne. Sploh so vsi ti gospodje jedne misli, da morajo biti imena mesecev primerjena dôbi ali času leta, v katerega mesec naleti, in drugič, da morajo biti vstrojena po národskem jeziku.“

Nadalje dokazuje, da je to nemogoče, ker bi nastala prevelika zmešnjava, kakor se je to že pri drugih narodih zgodilo, in sklepa: „Jaz, in mislim, da ne sam, trdim, da so latinska imena najprimernejša, ker so najstarejša in po svetu najdalje razširjena.“ In koncem spisa sve-tuje: „Ob kratkem: kdor torej piše za široki svet ali za prihodnje čase, rabil bo stara, povsod veljavna imena mesecev. Kdor pa piše le za danes in jutro, le za domači log, in si hoče zaznamovati, kdaj je breza sočna, kdaj je treba gosenice moriti in listje grabiti, posluži naj se tistih imen, katera so mu najljubša. — Vas pa, dragi uredniki časnikov, novic in danic, prosimo, odločite v novem letu po vzgledu usmiljenega pratikarja, vsaj en kotiček na svojih listih za častitljiva stara latinska imena, če jim že nočete popolnoma izročiti gospodarstva, katero se jim po vsi pravici spodobi!“

S tem bi bila slovenska „pratikarska vojska“ vsaj v teoriji dokončana; v praksi, kakor sem že omenil, pa še do danes ni določena.

Sedaj rabijo v Slovencih splošno ta-le me-sečna imena: prosenec (prosinec), svečan, sušec, mali traven, veliki traven (majnik), rožnik, (rožni cvet, rženi cvet), mali srpan, veliki srpan, kimovec, vinotok, listopad, gruden.

Ime prosenec ali prosinec izvaja M. Rav-nikar-Požencan iz besede „proso“. Slovenci so v starih časih o božičnih praznikih jedli poprtnik, a ne iz pšenične moke, temveč iz prosene. Zato Hrvati zadnji mesec v letu nazivajo prosenec, Slovenci pa prvi mesec.

Svečan se naziva tako po prazniku svečnici. Sušec ima to ime od nenavadno suhega vetra, ki veje v njegovih dnéh. Mali in veliki traven, rožnik, mali in veliki srpan, kimovec, vinotok in listopad spominjajo na raščo na travnikih, poljih, v sadovnjakih in vinogradih.

V kimovcu kima drevje obloženo z zrelim sadjem, kima trta, klanjajoča se pod težkim grozdem, in kima bližajoča se zima. Tako tol-mači to ime o. Ladislav Hrovat.

V grudnu se voda grudi ali ledeni. Gruden znači torej ledeni mesec.

Sedanji slovenski koledarniki so sprejeli ne-vedé Peternelov nasvet, osnovan po Jeranovem, ker skoro vsak koledar prinaša sedaj poleg obi-čajnih latinskih mesečnih imen, ki stojé navadno na prvem mestu, najprej domače slovensko ime, potem pa še druga slovanska, včasih celó ro-manska. Najnovejši koledar družbe sv. Mohorja za l. 1895., ki je sedaj prvi izmed vseh slovenskih koledarjev, navaja uprav letos prvič poleg la-tinskih in slovenskih mesečnih imen tudi hrva-ško-srbska, češka, poljska in ruska imena.¹⁾

¹⁾ Naš list je rabil dolgo časa samo latinska imena, a dve leti sem rabi tudi národna slovenska; zakaj? Da se dobro znana latinska imena rabijo v obče v pisanju in govorjenju, to se nam zdi pravo. A prav bi ne bilo, ko bi pozabili svoja domača imena. Zato rabimo ta imena v listu. Slovenec ima pač tako dobro glavo, da si zapomni brez težave za vsak mesec dve imeni. — Uredn.

(Dalje.)

Biserji.

5.

Katera najbolj joče vdova,
Prav rada omoži se z nova.

6.

Jedó iz jedne sklede,
Pa vsak drugač se vede.

7.

Če ženiš se, za svét vprašuj,
A drugim v zakon ne svetuj!

8.

Ob žetvi vselej se ne smeje,
Kedor smeje pšenico seje.

Anton Hribar.

Kako pridemo do sreče?

(Spisala Pavlina Pajkova.)

Odgovarjam kratko: Do sreče pridemo, ako se trudimo za kreposti; do krepostij pridemo, ako naš duh ali naša pamet vlada telo.

Življenje je podobno morskim vodam. „Kakor morska voda, kadar se izpuhti v visoko nebó, postane sladka, tako je tudi v življenju“, pravi Viktor Hugo. Resnične besede! Da cenimo življenje, ki je polno težav in bridkosti, da spoštujemo svoje bitje, ki je polno slabostij in nepopolnostij, moramo razpeti peruti duha in se povzdigniti nad zemeljski prah. Duh mora vladati telo, ne sme pa telo vladati duše. A ker so telesni nagoni močnejši, nego so duševne sile, zato bi duh sam ob sebi nikoli ne mogel vladati telesnih sil, ako bi ne dobil pomoči. To pomoč nam daje vzgoja; vzgoja povzdigne duha in varuje telo, da ne podivja.

Kreposti duše so različne in mnogoštevilne. Omenjam nekatere: pravičnost, usmiljenost in sočutnost, skromnost in vernost. Posebno vera je duši vir čiste sreče; kadar pa se omaje vera, ki napaja dušo, tudi duša omaguje v kreposti. Duša brez vere je srce brez življenja.

Katera omenjenih krepostij pa je najpotrebnejša za srečo? Nikar jih ne trgajmo, ampak recimo, da se mora krepost družiti s krepostjo. Ne morem si misliti blagega človeka, ki bi ne

bil tudi sočuten, pravičen, skromen. In kdor je zares pravičen, ta je tudi blag, skromen in ni trdosrčen. Redki so slučaji, da bi n. pr. blag, pravičen človek ne bil tudi skromen, ali pa da bi skromen ne bil tudi blag.

Prigodí se pa večkrat, da ne znamo ločiti resnične od navidezne kreposti. Kolikokrat imenujemo blagost, kar je samo malodušnost; sočutnost, kar je bahatost; pravičnost, kar je sebičnost; skromnost, kar je ošabnost! Naj v majhni primeri dokažem svojo trditev!

Naš znanec ima dobro, blago ženo, ženo prav zlatega srca, kakor pravimo. Nežna je, voljna, nikoli se ne ustavlja moževi besedi, nikoli ne toži zaradi razposajenosti otrok, nikoli se ne prepira s posli: in vendar, ako povprašamo moža, je li srečen z njo, utegne nam reči, da ne.

Kako je to? začudi se morda kdo. Zato, ker nje zlato srce, njena blagost, njena voljnost, njena prizanesljivost, ako jo natanko preiskujemo, pogostoma ni drugega kakor mlačnost. Človek, ki ima predobro srce, ima navadno sicer obila čustva, a premalo razuma in premalo krepke volje. Tak človek je mehkoben in ljubezniv, a ob tem tudi lahkomiseln. Njegovo mišljenje je površno, v njegovem značaju vlada sebičnost, njegovi naravi nedostaje neomahljivosti.

Ženska torej z zlatim srcem ima sicer za rodbino veliko ljubav, a redko kdaj zna umno voditi gospodinjstvo, krepko vladati rodbino, odgajati otroke. Zaradi mlačnosti je prelena, da bi odločno postopala s posli, preobčutljiva, da bi otrokom odrekala nespametne želje, rajša jih pusti, da rasto kakor rastlina raste nezavarovana proti vihri. In tako so blagost, sočutnost, pravičnost, skromnost in kar je drugih čednostij take ženske, ničeve, ker nimajo ne podlage, ne zveze med seboj.

Kako nesrečen je oni-le mož! vzklikne kdo pomilovalno. Ženo ima, ki doma vlada. V hiši se čuje samo nje glas: sedaj kara moža, ker ni o pravem času prišel k obedu ali večerji; sedaj svari otroka, ker je pohajal po ulicah; sedaj zavrača služabnico, ker ni prav storila. A če vprašamo moža samega, je-li srečen v zakonu, prikima nam zadovoljno. Zakaj? Njegova žena ljubi hišni red in želi, da jo tudi mož v tem podpira. Glej, kako snažno in redno ima svojo hišico, kako vkusno opravljen prosti obed, kako ga čedni, zdravi, dobro vzgojeni otroci na-

Japonka.

vdajajo s ponosom! On vé, da ima v svoji ostri in navidezno odurni ženi milo družico in razumno prijateljico, ki ga umeva, ki ga ceni, in mu nemalokdaj pride na pomoč z modrim svétom. On vé, da žena iskreno ljubi otroke, če tudi s pazno in resno ljubeznijo; da je pravična s posli, če tudi ostra in natančna. Njegova žena nima sicer „zlatega srca“, a zato pa obilno srca združenega z razumom, katera delata, da je ona — dobri duh njegove hiše. Kreposti take ženske so prave kreposti, če se tudi ne zdé take.

Jednako bi se dalo pokazati, kdaj so in kdaj niso osrečevalne druge poprej naštete kreposti. Ne bomo se pri njih mudili dolgo.

Usmiljenost in sočutnost je krepost, ki človeka najbolj odlikuje. S človeštvom sočutiti, človeštvu pomagati — prevzvišeno čustvo! Poleg tega ima človeška duša sama užitek od usmiljenosti; tako n. pr. daje čista ljubezen do bližnjega že sama po sebi užitek duši. Kadar smo usmiljeni, skoro bolj osrečujemo sebe nego onega, komur smo izkazali prijaznost.

Pravičnost je krepost, katera bi morala zasedati prvo mesto tako v javnem, kakor v zasebnem življenju vsakega človeka. In vendar — pravičnosti skoro ni več na svetu. Od domačega zatišja, kjer se jedno dete srcu bolj prikupi kakor drugo — dasi bi imelo drugo zaradi svoje krotkosti in ljubeznivosti več pravice do naše ljubezni —, tje do glasnega šuma javnega življenja, nič kakor osebna nagnjenja, površni razsodki, mnoge krivice! Koliko boleti in koliko obupa izvira iz krivice! Koliko veselih in blagih duš je krivica premenila v odurne in nezaupne ljudi! Izmed sto moških, kateri zaidejo s pota poštenosti, bilo je najmanj devetdeset pahnjenih v propad po trdi pesti krivice.

Kaj pa skromnost? Oj, ta prelepa čednost, ki pomenja nepokvarjenost, neprikritost, preprostost v mišljenju, dejanju in govorjenju: kako si vedno redkejša od dné do dné! Skromnost je nežna prijateljica duše, katero uči plemenitosti v vseh slučajih, odvráčuje od svetovnega meteža in od podlega prilizovanja. Oseba, preveč nakičena, žali vkus; usta, iz katerih besede ne prestano vró, so nadležna. Radodarnost, ki deli svoje darove skrivaj, je mnogo vrednejša kakor tista, ki razsiplje z glasnim truščem. Preprosta besedica „da“ nam dela slajšo vslugo, kakor dolgo pritrjevanje; preprosti „ne“ nas včasih bolj prepriča, kakor dolga vrsta zanikajočih besed.

Krepost, krepost, kolikor si lepa, toliko si težavna! A prav zato si toliko dragocena in vzvišena, ker te ne dosežemo z lahka, temveč z

Korejci.

neumornim trudom, z vstrajnim prizadevanjem, z zatajevanjem. Zato pa nam krepost dela življenje sladko in veselo, bodisi, da nas tudi tare kaka nadloga.

Umetnik, ko se uglobi v svoje delo, ki se navdušuje za plodove svojega duha, čuti se srečnega in pozabi deloma, da je trpin.

Svečenik, zdravnik, učitelj, državnik in drugi voditelji človeštva, ki se zamaknejo v blagi namen svojega poklica, zabijo svojih težav, ne ménijo se za nehvaležnost. Pred njih duševnimi očmi se jim smehlja bodoči sad njih požrtvovanja, in ta sladí trudapolno njih življenje.

Rekla sem: kar sladí njih življenje, ne mislim pa, da jih popolnoma osrečuje. Ne, zakaj popolne sreče ni na tem svetu, in ni je stvari pod solncem, s katero bi si priborili stalno zemsko srečo. Srečo primerjam mesecu, ki se blišči v potoku. Ne moremo ga prijeti, ker je samo odsev meseca, bliščečega se na obzorju. V trpkosti svojega mučnega življenja hrepenimo vedno po sreči; doseči je ne moremo, ker je samo odsev od zgoraj.

Ne tecimo torej z neutešljivim hlepenjem za zemsko srečo, ki je nedosegljiva; pač pa napienjamo svojo voljo in svoje moči za večno srečo in da nam bo življenje sladko.

Kreposti nam pridobivajo srečo, kolikor je moremo doseči na zemlji. — Ne morem pa tukaj prezreti nekaterih pomočkov, ki nas razveseljujejo in nam ugajajo, če tudi ne do cela osrečujejo. Ti pomočki so vnanje stvari, ki delujejo na naše srce. Treba nam je samo okoli ozirati se, in ob vsakem koraku najdemo nekaj, kar nam osladi življenje. Del modrega neba, migljajoča zvezda na njem, blagodejni žarek solнца, zeleno polje, žuborenje skromnega potočka, čarobna tihota gozda, skrivnostno šepetanje dreves, dehteča cvetica, žgolenje ptic, milobni napev godbe, krepki zvok človeške popevke, otročji nasmeh — so same take stvari, ki govorijo srcu nežno, umevno govorico, ki božajo dušo, oko in uho, in blažijo srce.

Ali smemo telesno lepoto prištevati onim stvarém, ki nas osrečujejo? vprašal bi kdo. — Vse, kar je res lepo, presunja dušo, torej tudi telesna lepota. Reče naj kdo, kar hoče, a resnica je vendar, da prvi utisek, ki ga dobimo od kake osebe, je odločilen, bodisi ugoden ali neugoden. Šele pozneje pride na vrsto opazovanje in preudarjanje. Ako nam oseba ali stvar z neprijetnostjo delata v prvem trenutku slab utisek, traja precej časa, predno se sprijaznimo z njo in ji darujemo svoje nagnjenje. Prvi tako važni utisek je kriv, da je prezrtih in pozabljenih toliko ženskih z lepimi čednostmi, ki pa niso vabljuje po vnanjščini. A druge, ki nimajo krepkosti, pač pa lepo lice, najdejo pot do moškega srcá. Ne smelo bi tako biti, ipak je tako, ker prvi utisek ustvarja oko, ne pa razsodnost, in človek nima v oblasti sočutja ali mrzlotе prvega trenutka. Saj je prvi utisek navadno najsilnejši.

Toda zašla sem z ravne poti. Ni moj namen preiskovati, kaj vzbuja naše sočutje ali mržnjo, temveč samó dokazati, da vpliv telesne lepote nikakor ni brez pomembe za našo srečo.

Menim, da nas osrečuje. Se-vé, v mislih imam nramnega, ne pa popačenega človeka. Da telesna lepota ni pogubljiva, marveč nas blaži, priča krščanska umetnost. Ta nam predstavlja vzorno-lepo blaženo Devico, prekrasno božje dete, angele čarobnih obrazov, lepe svetnike in svetnice. Saj pa ravno ta njih nadzemska lepota najbolj gane vernikovo srcé; v njem vzbuja zaupanje, pobožnost, ljubezen.

Prepričana sem, da celó najpobožnejši in najvernejši človek moli z manjšo iskrenostjo Češčeno-Marijo, ako ima pred saboj nelep podobo božje Porodnice, kakor, če ima lepo. Umetnost vé, da lepa duša biva v lepem telesu,

kakor so trdili že stari Grki. Le v malo izjemah sem našla, da je bilo drugače.

Toda lepota obličja, ki svedoči lepoto dušno, ni vselej v dovršenih črtah in nežnem izrazu, temveč ta lepota odseva največ od notranjega čistega srca. Z obraza blagega človeka sije miloba, ki lepša najnavadnejše poteze. Tak človek četudi ni lep, prikupi se nam, kakor bi bil lep. Veleumnemu človeku seva duhovitost iz očí; njegovo lice navdaja nekaj nenavadnega, veličastnega, kar nas tako ugodno presunja kakor najvzornejši obraz. Nikoli pa ne pomnim, da bi bila kdaj videla sliko hudodelnika, kateri bi bil lep in prikupljiv. In najlepše obličje, na katerem je utisnjena popačenost, postane nam zoprno.

S temi sredstvi torej razvedrujemo duhá, olajšujemo si dušo in si s tem nekoliko oglašamo ostro pot našega življenja. A kakor sem omenila preje, vse to nas nikakor še ne osrečuje: prava tukajšnja sreča izvira samó iz našega srca. In da bi tukaj uživali vsaj nekaj sreče, zanetila je božja previdnost v naših prsih iskrico, ki ogreva, oživlja in razsvetljuje z blagodejno svetlobo temino našega življenja. Ta čarodejna iskrica se imenuje ljubezen. Da, ljubezen v vseh oblikah, — da je le prava, — osrečuje v raznih neprilikah življenje. Rekla sem: prava. Prava ljubezen je redka rastlina, katero je treba vzgajiti, da ne zgreši svojega namena.

Schiller pravi, da „pravo ljubezen pozna samó oni, ki ljubi brezupno“. Kjer ne najde ljubezen odmeva ali kjer se ji ustavljajo nerazrušljive zapreke, raste hrepenenje po ljubljenem bitju, in to neutešno hrepenenje dela ljubezen iskrenejšo, globočjo in močnejšo. Železo se očisti in utrdi v ognju, ljubezen pa v borbah. A kdor brezupno ljubi, izvestno ni srečen. Prave ljubezni namen pa je delati človeka srečnega. Kako se to vjema?

„Srcé vara“, nadaljuje isti pesnik. Res, srcé nas čestokrat prevari v našem nagnjenju, v našem vzoru. Ljubav klije v srcu sama od sebe, kakor vijolica v pomladnem, kakor vrtnica v poletnem času. Srcé je samo središče in takó rekoč vrtilček ljubezni. Da ta čut ni vselej pravi in ne vselej blag, žal, žal, izprevidimo navadno šele tedaj, ko je že prepozno. V ljubezenskih kakor v mnogoterih drugih stvaréh je izkustvo zdravnik, ki se prikaže, ko je bolezen že pri koncu. Tako se zgodi, da je srcé izvir ne samó najiskrenejšim čustvom, temveč tudi največjim bridkostim. Navzlic temu je življenje brez ljubezni tako pusto, da bi je imenovala samo životarjenje. Kdo ne vé, da ljubezen človeka vname za velika in težavna dela, da mu daje stanovitnost, da ga varuje malosrčnosti in obupa? Katera ljubezen nas torej osrečuje? Prava in resnična ljubezen, ki izvira iz dobrega srca in ni v nasprotju z vestjo.

Zares, kaj bi bilo življenje brez ljubezni? A ne mislim samo one tako imenovane ljubezni, ampak sploh ljubezen, ki izvira iz našega srca.

Gledé na ljubezen v ožjem pomenu mislim, da je silno važna za naše življenje, za našo srečo. Zlasti ženskim je ljubav ves obstanek: moškim pač utegne biti samo odlomek v njihovem življenju. V mladosti, ko jih vodi najbolj srcé, cenijo pač mnogi ljubezen; toda ko pridejo v zrelejšo dôbo, najdejo navadno več zadovoljnosti in sreče v častéh, kakor v ljubezni, recimo, do žene in rodbine. Meni se to ne zdi pravo. Kaj je ona slast časti in slave, ki največkrat omamlja dušo z napuhom, a naposled z nezadovoljnostjo, če se primerja z mirno zadovoljnostjo, katera veje iz sladkih vezil rodbinske ljubezni?

Tudi ni zemske sreče, kateri bi smeli manj zaupati nego slavi. Čaroben in veličasten je sicer njen sijaj, kakor je veličastna mavrica, ki se nenadoma prikaže na obzorju, a kratkodôbna je kakor ta. Slava je le hipno navdušenje občinstva do izvoljenega malika. Tako pretirano navdušenje bi se smelo primerjati pijanosti. Danes svet koga malikuje in ga povzdiguje v zvezde, a morda že jutri slavljenca prezira in zasmehuje. „Slava bodi samo onim v tolažbo, ki pogrešajo ljubezni“, méni Viktor Hugo, in jaz se popolnoma strinjam ž njim.

Morda kdo izmed častitih čitateljev nevoljno zmaje z glavo, češ: Če sodim po teh trditvah, ni sploh ne veselja, ne sladkosti, ne sreče na svetu. Kaj pa naj lepša življenje, če je v vsaki stvarci trohica strupa? — Res, da se strup nahaja povsodi, a mi moramo znati predelati ta

strup v lečilni balzam. Dejansko življenje je res večkrat trdo ali vsaj vsakdanje, „prozaično“. A razumen in kreposten človek zna prestvarjati prozo svojega življenja v mikavno poezijo in sicer s tem, da ljubi in izpolnjuje svoje dolžnosti, da se zanima za življenje svojih dragih, svojih prijateljev in svojega naroda. Da, v vsako misel, v vsako gibanje poštenega, iskreno pobožnega, dobro vzgojenega človeka sije žarek poezije. Poetično stran življenja moramo sami iztakniti, in našli jo bomo v vsakem položaju, ako stojimo na trdni podlagi zdravih načel vere in morale. Ta stran nas tolaži, razveseljuje, osrečuje. Torej je od nas odvisna naša sreča, sami si jo kujemo.

Iz dosedanjega raziskovanja smo tudi spoznali, da je prava sreča človeku tukaj na zemlji le — vzor. Vidimo ga, hrepenimo po njem, a popolnoma doseči ga ne moremo. In kakor hodimo in se trudimo za drugimi vzori, tako tudi za svojo srečo. In tako je prav, da: človek naj se trudi za svojo srečo, dokler živi, da mu kdaj zasiže, ko se nam bodo do cela pokazali vsi vzori, ako namreč res gojimo prave vzore.

Gojimo si torej vzore mladi in stari, moški in ženske, če so vzori sedaj tudi nedosežni. Škode od tega ne bo nikoli. Neutešena nam sicer pri tem ostane duša, a to jo ravno krepi, to jo vzbuja k večji popolnosti. In borba za lepoto, dobroto, blagost, popolnost — ta borba dviga naše mišljenje in čustvovanje, da zemske bēde temné našim očem in se nam sladko smehlja življenje.

Književnost.

Slovenska književnost.

Knjige „Maticе Slovenske“ za leto 1894.

(Dalje.)

Doneski k zgodovini Škofje Loke in nje-nega okraja. Spisal prof. Franc Kos. 368 str. Cena 1 gld. — Pri nobeni knjigi, kar jih je izdala „Slovenska Matica“ za l. 1894., ne nasprotujejo si kritiki tako, kakor pri ravno omenjeni. Prijatelji domače zgodovine so jo vsprejeli z veseljem; velika množica pa, ki želi le lahke, zabavne hrane, jo obsoja, kažoč posebno na „Matico Hrvatsko“, katera tako skrbno goji leposlovje in ne muči članov s takimi suhoparnimi knjigami. Kdor samo iz tega vzroka obsoja knjigo in „Matico“ našo, ozira se premalo na slovenske razmere. Za zdrav napredek je Slovencem temeljito poznanje domače zgodovine neobhodno potrebno. Čas je, da nam mine otročja

dôba, ko smo samo prepisovali iz Valvasorja. Treba je, da študiramo in razglajamo vire, katerih se Valvasor ni mogel dotakniti. Ž njimi se nam bo pojasnilo neštevilno temnih zgodovinskih vprašanj. Imamo pač „Muzejsko društvo“, ki zvršuje hvalevredno to nalogo, a to društvo je posebno zunaj kranjskih mej Slovencem premalo znano in sploh še prešibko. Ko bi mi imeli „Akademijo znanostij“, kakor jo imajo Hrvati, priobčevala bi ona take knjige, in naša „Matica“ bi gledé na leposlovje prav lahko posnemala posestrimo zagrebško. Dokler pa „Akademije“ nimamo, je dolžnost „Slovenski Matici“, da jo nekoliko nadomestuje. Storila je to z izdanjem Kosove knjige. Stoletja ohranja taka knjiga svojo vrednost. Gospod dr. Kos ni rešil samo lepega kosa naše zgodovine, ko je kupil od sirarja arhivalije za te „Doneske“, ampak je tudi delo dovršil s posebno svojo vestnostjo in strokovnim znanjem. V predgovoru omenja, kaj se je že o Loki pisalo,

potem sledé 703 regesti, in neprecenljiv je na koncu osebni, krajevni in rečni imenik, ker se iz njega mnogo naučé tudi nestrokovnjaki. Pri sosednih narodih, kateri menijo, da smo na nizki stopinji omike, dobivamo si s takimi knjigami potrebni ugled. Vzbudila se nam je samo jedna želja. Ne bilo bi napačno, ako bi se jedenkrat sešli slovenski zgodovinarji in določili nekatere izraze, katerih ljudstvo več nima, ali sploh ni imelo v svojem jeziku. Opažuje se, da si preiskovalci zgodovine pomagajo na razne načine, a jedinosti manjka. Besede: Herrschaft, Gült, Pfennig itd. slovenijo se različno, kar bi lahko škodovalo stvari sami, ako za časa ne dobimo leka. O šolskih počitnicah bi bil tak shod zgodovinarjev v Ljubljani, združen s skupnim izletom v kak zgodovinsko znamenit kraj naše domovine, mogoč, koristen in zabaven.

A. K.

Hrvaška književnost.

Knjige „Matica Hrvatske“.

Mirko Bogović. *Pjesnička djela. Svezak drugi. Pripoviesti.* 8". str. 347. Cena 1 gld. 50 kr. — Da postavi „Matica Hrvatska“ dostojen spomenik Bogoviću, jednomu izmed prvih pisateljev v dôbi absolutizma, izdala bo njegova dela v treh zvezkih. Lani sino dobili dve njegovi tragediji: „Matija Gubec, kralj seljački“ in „Stjepan, posljednji kralj bosanski“, a letos evo nam njegovih zbranih povestij! Bogović je bil jako velik um, vendar književnost hrvaška, posebno pa pripovedna, začela je ob njegovem času šele rasti, in to se pozna v njegovih povestih. Dasi je bil najboljši izmed vseh svojih vrstnikov, vendar mu je pripovedovanje okorno, nenaravno in zagrnjeno v romantično obleko. Dejanje je zajemal največ iz hrvaške minulosti, katera ga je tedaj, kot dobrega domorodca, jako zanimala. Da je zadel s tem pravo struno, kaže najbolje to, da je občinstvo jako rado čitalo njegove povesti. Te njegove povesti, osem jih je po številu, podala je letos Matica svojim članom. Prvikrat so izšle vse, razven jedne, v tedaj jedinem leposlovnem listu hrvaškem, v Nevenu (od l. 1852.—1858.), katerega je ravno Bogović oživil in mu bil prvi urednik. L. 1859. jih je izdal Bogović v posebni knjigi: „Pripoviesti“. Prvo izdanje je že povsem pošlo, a mlajši svet že slabo pozna Bogovićeve spise. V njih vlada največ domoljubno čuvstvo; le v jedni („Šilo za ognjilo“) se nam predstavlja pisatelj kot humorist. S to knjigo se bo osvežil spomin na njega, ki je to izvestno zaslužil po svojem književnem delovanju. Hkrati nam je pa ta knjižica tudi merilo, katero nam kaže, koliko je hrvaška književnost napredovala v poslednjih desetletjih. One

elegancije, lahкости v pripovedovanju, katero imajo nekateri sedanji pisatelji, Bogović ni imel, pač pa ima več domačega duha, kateremu so se že odtujili nekateri sedanji pisatelji. Knjigo je uredil in pregledal prof. Milivoj Šrepel, kateri bo za tretjo knjigo napisal tudi obširen pokojnikov življenjepis in oceno njegovega književnega delovanja.

Ksaver Šandor-Gjalski: *Male pripoviesti. Svezak prvi.* Str. 227. Cena 75 kr. — Pisatelj, brez dvojbe jeden od najboljših talentov v sedanji hrvaški književnosti, znan je ne samo v svoji domovini, ampak tudi v širnem svetu, ker je že več njegovih spisov prevedenih v ptuje jezike. Posebno v knjigah „Matica Hrvatske“ smo se z njim srečali že večkrat. Letos nam podaje zopet nekoliko manjih povestic in nekoliko drobnih črtic, katere so bile največ že priobčene v „Viencu“. Dasi ne moremo zatajiti, da piše zelo mikavno, vendar nam ta knjižica manje ugaja, kakor one, katere je popreje izdal v Matici. „Angjeo“ je lepa črtica, kjer se nam podrobno opisuje predobro in požrtvovalno materinsko srcé, „Pelud“ se tudi ugodno bere, dasi je cela stvar precèj neverjetna, a tudi v oddelku „Iz moje bilježnice“ se javi lep, posebno satirični dar pisateljev. No, o drugih sestavkih ne moremo soditi tako pohvalno. V „Notturnu“ je udaril pisatelj po novi poti; razvijati hoče nekaka spiritalistiška načela in oponašati neke pisatelje ptujih narodov, vendar s tem izvestno ne bo uspel. Ne najdemo ga na tej stezi prvikrat (Doktor Mišić), ali s takim pisanjem si izvestno ne bo osvojil srca hrvaških čitateljev. „Kobne slutnje“ niso prav nič boljše. Cela stvar je neverjetna, da ne rečem, smešna. A v „Starem panduru“ je hotel pokazati potrpežljivo naravo hrvaškega naroda, začel je pretiravati in menda v dobri nameri zašel, zakaj značaji, kakor je bil pandur Štefić, niso nikakor častni za hrvaški narod, a tudi jih v obče ni. Ne dá se tajiti, da je hrvaški narod morda bolj nego vsak drugi blage in potrpežljive narave, vendar v takih prilikah, kakor je bil pandur Štefić, pokazal bi tudi on svoje moštvo; to ni več potrpežljivost, to je „kukavština“. Ravno tako se nahaja v zbirki crtic: „Iz moje bilježnice“ poleg nekaterih lepih tudi nekoliko takih, katere moramo obsoditi. Pisatelj je znan med hrvaškim občinstvom, on je res mojsterski opisal krasno hrvaško Zagorje in njegove gradove, verno naslikal lepo vrsto starih grajščakov in plemenitašev, a v najnovejšem času kakor da se nekako odtuja s svojim pisanjem od domačega naroda. Menimo, da bo ta knjižica malokomu ugajala; želimo pa od srca, da v drugem zvezku „Malih pripoviesti“ srečamo zopet simpatičnega pisatelja „starih krovova“ i „rodjene grude“.

Janko Barle.

Razne stvari.

Drugi redni koncert „Glasbene Matice“, ki se je zvršil dne 11. sušca, podal nam je zopet novih proizvodov. Glavna točka je bila Dvořákova „Simfonija“ v D-dur za veliki orkester. Kakor smo hvaležni „Glasbeni Matici“ za ta veliki proizvod, želeli bi vendar, da bi Matica, kolikor največ more, s svojimi močmi delovala, tako namreč, da lahko rečemo: „To delo je naše.“ Vendar — to ne bodi graja, marveč samo krotka želja, zakaj od Matice ne more nihče zahtevati velikega orkestra. Bolj primerna je opazka, da so taki dolgi proizvodi, kakor je „Simfonija“, vsaj nekaj let še za naše občinstvo neprimerni.

Druga točka nam je obetala ženski zbor z dvema rogovoma in harpo. Dr. J. Brahms-a skladba nam je bila v obče všeč, a harpa — ni uspevala, premalo moči! Bolje nam je ugajal „Tambor“, moški zbor s klavirjem. Gospoda Stanka Pirnata „Žalost“, mešan zbor, je pozdravljalo občinstvo z veliko pohvalo. Upamo, da se gosp. Pirnat kmalu zopet oglasi. O poslednji točki, Händel-ovi „Aleluja! Bog, naš gospod“ i. dr. opomnimo samo to, da je bila prekratka — tako je reklo tudi občinstvo. — O vseh sodelujočih stranéh pa, zlasti o spretnem in umnem vodstvu gospoda koncertnega vodje M. Hubada, čuli smo med poslušalci občno pohvalo, kateri se pridružuje jako rad tudi ocenjevalec. Naša „Glasbena Matica“ ne spi, marveč deluje jako živahno. Da kmalu zopet kaj slišimo!

Naše slike.

Lepa slika „Vdovin dar“ je pač dovolj umevna. Ubožec ima usmiljeno srce do ubožca. — „Veliki oltar v župni cerkvi v Železnikih.“ Ta oltar je pač vreden, da ga podajemo v sliki svojim naročnikom. Ne samo, da je vsa sestava lepa, celó veličastna, tudi posamezni deli so znameniti. Slika sredi oltarja, sv. Anton Puščavnik, je delo Wolfovo. Slike vrh oltarja pa, venčanje Device Marije, slikal je naš domači umetnik Ljudevit Grilc. Četudi se nobena tukaj ne vidi natančno, vendar sodimo lahko vsaj o načrtu obeh slik. Grilčeva umna uravnava cele skupine, ki se lahno vpenja v višavo, mora ugajati vsakomur, ki pozna slike na presno, in lahko rečemo, da si je naš umetnik tukaj postavil trajen spomenik. — „Japonka.“ Slika nam kaže nekako tipični obraz mlade Japonke. Oči in pa umetelno zaviti in zasukani lasje kažejo Japonko tako jasno, da je ni težko spoznati. — Tudi „Korejca“ sta dobro zadata na naši sliki. Korejci so jako podobni Kitajcem. Do sedanjega časa so bili tudi odvisni od Kitaja. Vlada jih kralj. Nikjer na svetu ne poznajo toliko ceremonij v vedenju, kakor na Korejskem kraljevem dvoru. — „Zima beži.“ Da bile res že zbežala, želé si naši znanci, kakor tudi mi: saj nas je letos hudo tlačila. Srečno pot v Sibirijo!

Zbirka narodnega blaga.

(Spisuje Fr. Marešič.)

Bralcem podajem peščico blaga, nabranega med narodom. Nekaj besedij je takih, ki jih nima Pleteršnikov slovar; nekaj je takih, ki so pisateljem bolj ali manj znane, vendar sem jih napisal, ker sem hotel pokazati, da res živé med narodom, in kje; zopet nekaj je pa tudi takšnih, ki so sploh znane, narodu in pisateljem, te sem sprejel v zbirko zaradi kekega pregovora, ali zaradi poudarka, ali tudi zato, da sem pokazal njihovo sorodnost z drugimi slovanskimi jeziki. Toliko v pojasnilo, da se kdo ne bo pohujševal nad znanimi besedami. Le-tá zbirka ima največjo svojo vrednost v tem, ker kaže, da ta ali druga beseda res živi med narodom.

Kjer omenjam Črni vrh, imam v mislih Črni vrh nad Polhovim Gradcem. Še nekaj. Kar se tiče naglasnih znamenj, priznam, da niso zanesljiva, ker nimam dovolj sluha za takšne reči; zato naj blagovoljni bralec sam popravi, če bi kje stal potisnjeni poudarek mesto zategnjenega, in nasprotno.

Clara pacta, boni amici.

âhlje, *f. pl.* rahlje, gradeše (za rahljanje volne). *Železniki.*

âja tútu! *int.* poje mati, kadar ziblje otroka. *Krka.*

âjer, *gen.* âjerja, *m.* neka siva megla, ki se naredi od solnčne vročine in se vidi po gorah okrog poldne. Kadar se vidi âjer, pravijo ljudje, da bo suša. *No tranjsko.* Tudi grščini in staroslovenščini je bila znana beseda, dasi v drugem pomenu.

ajs nu! *int.* tako poganjajo vole. *Dobrepolje.* Hrvaško: *ajs, int.*

âkonica, *f.* = akovnica. *Višnja Gora.*

âkovnica, *f.* neke vrste možnar, s kakoršnim se strelja ob raznih cerkvenih slovesnostih. *Krka.* — Pleteršnikov slovar ima: okovnik.

apnê nec, *m.* kamen, iz katerega se žgé apno. *Lipoglav.*

apníti, *vb. impf.* 1) zmočeno pšenico sušiti z živim apnom. *Sostro.* 2) z apneno vodo močiti pšenico in jo sušiti s pepelom. *Sostro.*

ârenbizelj, *ljna, m.* Na vprašanje: Kaj bomo jeli? odgovori muhasta kuharica: Arenbizeljne, pohane krtače in poparjene metle. *Krka.*

arnik, *m.* arnika. *Lipoglav.*

ârsati, *am, vb. impf.* 1) hitro jesti. *Kostanjevica.* 2) hitro žeti: ta ženjica hitro arsa in žanje. *Krka.*

ažer, rja, *m.* aržet. *Dolenjsko. Miklošič* navaja (*Etym. W.*) nemško: Aser, Sack zum Anhängen.

babji, *adj.* 1) babja jeza se imenuje droban suh sneg. *Lipoglav.* 2) babje všeno = solika. *Sostro. Krka.*

bac, *m.* koštrun. *Krka.*

Baca, *f.* ovca. *Krka.*

bacek, *m.* majhen koštrun. *Krka.*

backa, *f.* majhna ovca. *Krka.*

badnji, *adj.* badnji večer = sveti večer (pred polnočnico).

Kostanjevica. Tudi hrvaško.

bagabúndež, *m.* bagabund, potepuh, *Sostro.*

bakati, *vb. impf.* pomakati kruh ali kaj drugega v tolščo. *Idrija.*

balamuta, butelj, neumnež. *Dolenjsko. (Mikl. Etym. W. str. 414.)*

balóta, *fem.* okrogel vodni kamen. *Idrija.* Hrvaško: balota, krogla, kroglica za puško; francosko: balote, Kugel zum Abstimmen.

balta, *f.* „kmetiška balta“ pravi jo poredni mestni paglavci kmetiškemu otroku. *Kostanjevica.*

bángar, rja, *m.* lesen ali kamenit steber, na katerem se zapirajo vrata. Vrata imajo prag in tri bangarje. *Lipoglav, Krka.* Poljsko: węgar, Thürpfosten.

banja, *f.* (izgovarjajo: baja), die Wanne. *Lipoglav.* Starslovensko: banja.

banjkar, *m.* človek, ki nosi vodo iz vodnjaka domov v banjki. *Lipoglav.*

barat, *m.* pisker.

Beseda je znana

Medmurcem. (Letopis Matice Slovenske 1877, str. 72).

Trstenjak navaja sanskr: bharata (pisker, bokal).

bárčevje, *n.* mešiček, v katerem je cvetlično seme. *Sostro.*

baríngelj, ljna, *m.* uhan. *Lipoglav.*

bâs, *gen.* basû, *m.* debel možki (zaničljivo). *Krka.*

basáč, *m.* debel možki. *Krka.* Glej: bas.

basacka, *f.* debela ženska (zaničljivo). *Krka.*

batíranka, *f.* kijklja, v kateri je bata ali predivo, da bolj greje po zimi. *Kranjsko.*

batírka, *f.* batiranka. *Krka.*

bavbav, *m.* neko strašilo, s katerim strašijo otroke: bavbav vse otroke v vrečo pobral. *Krka.*

bâvskati, *vb. impf.* lajati. Tako se reče o velikem psu; pšiček bevska. *Šentvid na Gorenjskem.*

beba, *f.* neumna ženska: bebasta baba. *Krka.* Primeri hrvaško: benasta bena, dumme Gans.

bèč, *gen.* beča, *m.* 1) sodček, ki ne drži pet veder. *Ipava.* 2) zbirališče vode, ki se steka v korito, pri katerem napajajo živino. *Bloke,* 3) vodnjak. *Lipoglav.*

beččela, *f.* čebela. *Jesenice na Gorenjskem.*

bedenj, dnjá, *m.* spleten koš s pokrovcem, ki se ne nosi na hrbtu, ampak stoji vedno na tleh. Vanj devljejo sadje, fižol. *Krka.*

beg, *adj.* boječ. Ta izraz je zapisal rajni *Ledinski* s svinčnikom v Kopitarjevo slovensko slovnico.

belár, rja, *m.* človek, ki beli sobe. *Lipoglav.*

beleštráti, ám, *vb. impf.* nespametno govoriti. *Krka.* Slovaško: balušit', phantasieren.

beleštrè, éta, *m.* človek, ki govori nespametno. *Krka.*

belíca, *f.* 1) neka črešnja. *Sostro.* 2) konoplja, ki ne daje semena. *Krka.*

belíčna, *f.* konoplja, ki ne daje semena. *Lipoglav.*

belka, *f.* 1) neka bela goba, tolišna, kakor jur. *Krka.* 2) prvo žganje, ki se izkuha iz lange, imenuje se tako, ker je belo. Belke dá jeden kotel silo malo, in ne za rabo. Za belko priteče iz kotla cvet; cvet je čist in se ga tudi le malo nakuha iz jednega kotla. Rabijo ga za mazanje proti trganju. Za cvetom šele priteče žganje, ki je za pijačo. *Lipoglav.*

bênda, *f.* človek, ki pošepava: benda, kod bendaš? *Krka.*

bendáti, ám, *vb. impf.* okrog hoditi. *Krka.*

bentíti, *vb. impf.* 1) kleti. *Krka.*

2) bentiti se = rotiti se: Janez se je bentil, da tega ni storil. *Krka.*

beráč, *m.* neka goba, podobna majhnemu jurju. *Krka.*

beráčičišče, *n.* slabotna, majhna beračica. *Sostro.*

berdja, *f.* neka psovka: ti grda berdja ti! *Krka. Miklošič* navaja litevsko; bergžde. (*Etym. W. str. 415*)

bernádovka, *f.* zalcpurgarica, hruška zrela o sv. Bernardu. *Krka.*

besednik, *m.* špirit (pijača). Tako ga imenujejo žganjarji, ker jih dela zgovorne. *Lipoglav.*

betíca, *f.* fant (zaničljivo): betice so prišle po noči pit v krčmo. *Sostro.*

betíčna, *f.* knoflja. *Lipoglav.*

betíčnik, *m.* majhen fant. *Krka.*

bèv, *int.* ne bev ne mev reči = nič ne reči: ne rekel ne bev ne mev. *Krka.* Poljsko: ani be, ani me, človek, ki nič ne reče. (Dalje.)

Zima beži. (Risal Jurij Šubic.)

Mi smo mi!

Pred očmi imamo šest zvezkov novega hrvaškega lista „Nade“. To vam je leposloven list s podobami v veliki meri: oblika lepa in velika, podobe mnoge, večinoma izvirne in res umetne, za berilo skrbi mnogo pisateljev. List izhaja v Sarajevu, in izdaja — ali če hočete, podpira — ga deželna vlada.

Ko sem prvič čital o tej stvari v nekih novinah, mislil sem, da je v tem poročilu kaka tiskovna pomota, da naj bi se morda čitalo namestu: „s podporo deželne vlade“ prav: „v podporo deželni vladi“ ali kako drugače. A ko sem dobil sam list v roke in ga gledal in gledal — — zmajal sem z glavo in rekel: „Kaj takega se dá storiti le v Bosni!“

Bosanska deželna vlada torej pomaga z denarjem in sicer jako bogato, jako darežljivo, da se izdaje za Bošnjake, za Hrvate v latinici in za Srbe v cirilici leposloven in ilustrovan list. Zakaj? Čemu?

Pač zato, ker bosanska deželna vlada umeva pomen leposlovnega lista s podobami; zato, ker vé, da to ni samo igrača in kratkočasje, ampak je za narod preimenitno delo; zato, ker ima pred očmi ne samo narodov gmotni, ampak tudi duševni napredek; zato, ker vé, da zahteva tako delo veliko žrtev, in da treba zanj mnogo denarja, da treba vsestranske vspodbude in podpore, ako naj se izdaje list lep in dostojen naroda in njegove vlade. In čemu? V ta namen, da se združijo vse narodove sile, vsi vneti narodnjaki, vsi razumniki v duševno delo in se zavedó, koliko more narod, ki je jedin, jednih mislij, jednega srca. To zavest hoče buditi „Nada“, kar naznanja tudi ime samo, ker se njeni ustanovniki nadejajo boljše bodočnosti.

Ob tem ogledovanju in prebiranju lista, ki je zares jako vesel pojav na slovanskem jugu, navdala me je trpka misel in grenkost je napolnila srcé: Da, tako v Bosni; in kako pri nas?

Še nikdar se niso narodi tako živo zavedali, kaj so, kakor dandanes. Sicer se bo skoro gotovo narodnostna ideja polagoma umaknila socijalni ideji, a popolnoma ne more nikdar izginiti, kakor je tudi med narodi živela ob vseh časih. Gledé na razne njene dobre in slabe strani govorim tu samo o jedni dobri strani, da rojake družijo in vnema za vélika dela. In prav ta velika dela so namen narodov. Ker dolžnosti za življenje imajo ne samo posamezni ljudje, ampak tudi celi narodi, in sicer važne in velike dolžnosti. Da naj se narodi zavedajo teh velikih svojih dolžnostij, to ni poganska misel, marveč razo-

denje samo nam jo kaže najlepše. Bog bi se bil lahko učlovečil iz jedne same družine, ne da bi se bilo vedelo dve tisočletij poprej, h kateremu narodu bi spadala tista družina. Toda učlovečil se je, kakor znano, iz judovskega izvoljenega ljudstva ali naroda. Dati človeštvu Mesijo ali rešitelja, to je bila vélika naloga vsega judovskega naroda. Za to nalogo je Bog Abrahamov rod ustanovil in določil, za to nalogo je Izraelce razmnožil, v ta namen je očakom obljubil zarod obilen kakor zvezde na nebu in pesek ob morju. Ko bi bil hotel judovski narod umevati to véliko nalogo!

Na podoben način ima vsak drug narod svojo véliko nalogo, ter je poklican in ustvarjen od Boga, da izvršuje svoje véliko delo. Imajo tako nalogo mali, imajo jo veliki narodi. Pravična zgodovina govori o nekdanjih narodih in sodi njihova dela; o sedanjih narodih bo govorila prihodna zgodovina ter bo sodila njihova dela.

Marsikatera dela so dovršili narodi, a moč časa je podrla in izbrisala, kar so naredili. Podrlo se je največ tega, kar so naredili telesnega ali tvarinskega, a ostalo je večinoma to, kar so storili duševnega. Zato živé Grki še dandanes v spominu vseh omikanih ljudij, ker so dovršili velika duševna dela; a Huni in Mongoli živé v spominu le kot grozno strašilo, ker so delovali samo telesno, ali bolje, ker so samo pokončevali.

Da je bilo današnje nemško cesarstvo skovano z železom in ognjem in krvjo, to si bodo zapomnili naši potomci v šolah, ko ga morda že davno več ne bo, kakor govorimo o cesarstvu Napoleonovem. Zgodovina človeštva ne bi tega posebno poštevala, če bi se poleg tega ne kazala tudi velika duševna sila nemškega naroda. In Nemci se hvalijo, da so z duševno silo zmogli nasprotnike, in da imajo dandanes nekako prvaštvo v Evropi zaradi svoje umnosti. Da — narodi imajo svoje vélike naloge in izvršujejo svoja vélika dela. Srečni, ako težé na duševno stran, zakaj duševna njihova dela so trajna.

Ko govorim o vélikih delih, katerà naj izvršujejo narodi, seveda ne preziram prvega in najpotrebnejšega dela za svoje izveličanje ali za poveličanje pred Bogom v večni slavi. Kar se stori za ta namen, to je večno in se ne bo nikdar pozabilo. Narodove krščanske kreposti, narodova lepa dela za čast božjo in svoje izveličanje — vse to je zapisano v knjigi večnega življenja. Da je naš slovenski narod branil Turkov vero svojo, da so bili za njegovim hrbtom sosedje varni, da

je naš narod nekda j gradil neštevilne cerkve in jih stavil na najvišje hribe kot spomin in opomin božjega češčenja: to se ne bo pozabilo nikdar.

Poleg te prve naloge ima dandanes naš narod kot glavno — kulturno nalogo, to je, nalogo, da se duševno izobrazí, povzdigne, okrepi, da ga ta misel duševnega napredka prešine popolnoma, prevzame mu vse njegovo bitje in ga vzbudi, vname, navduši za véliko narodno delo na polju prosvete.

Ne kličemo v tem zmislu sedaj svojemu narodu vprvič, ne kličemo zadnjič. Preimenitna je ta naloga, tudi najtežje delo za to nalogo nas ne straši. V trušču in hrušču današnjih bojév mora biti vendar nekdo, ki kliče in vabi in pri-ganja in sili k delu, ki je za naš narodni obstanek tako potrebno. V današnji medsebojni mržnji in mrzloti mora biti vendar nekdo, ki meče ognja med one domoljube, ki imajo v srcu še pripravna tla za vzore. V današnjem žalostnem stanju našega slovenskega ljudstva, ki omaguje, ki ne vé ne na desno ne na levo, treba pač oznanjati mu: Ne omagaj, ljudstvo! Ostani zvesto svoji veri in sporočilom svojih očetov, pa napreduj v oliki ti in tvoji otroci! Olike tista, ki te bo osrečila, pa ni druga, kakor krščanska. Da, to je treba glasno oznanjati med slovenski svet, predno se ukorenini pri nas kaj takega, kakor pri nekaterih novejših narodih.

Naš ponosni in zavedni Gorenjec ima navado potrkati se na prsi, in zaklicati: Mi smo mi! Zaradi tega ponosa ne zamerjamo Gorenjcem; saj le preradi utajujemo in celó zaničujemo to, s čimer bi se morali očitno pred svetom ponašati: svojo vero in narodnost. Naj bi le rekel Gorenjec, naj bi klical vsak Slovenec v plemenitem pomenu in zmislu: Mi smo mi, to je: Mi hočemo biti mi! Mi hočemo biti zvesti načelom svojih očetov, mi hočemo biti verni Slovenci, trdni in neupogljivi.

A to ni dovolj; samó govoriti in ponašati se ne velja nič. Treba delati in zopet delati in zopet delati. In prav v ta namen sem poprej razkladal, kaj so vélika narodova dela.

Naše slovstveno delovanje in napredovanje, ki je kos našega vélikega narodovega dela, mora zanimati in pridobivati za-se ves naš narod. In če hočemo to, moramo stati vsi na jedni podlagi in delati z enakim namenom. Ta načela smo pojasnili že večkrat, in odveč bi bilo, zopet jih razkladati in zagovarjati.

In sedaj nekoliko pro domo! Ne nevolja, marveč bridka žalost nas prešinja¹⁾, ko se oziramo

¹⁾ Še pred poldrugim mesecem je uredništvo pisalo na platnicah nekoliko drugače. Ne smemo hvaliti dneva pred večerom. Sicer pa nam ni in ne bo nikdar izginilo

na okrog in vidimo, kaj storé ptuji narodi za svoje ilustrovane liste, in kaj većinoma Slovenci za svoj jedini večji ilustrovani list. Res, štejemo zvestih prijateljev lepo število, ki nas semtertje vnemajo in tolažijo, posebno pa še podpirajo z dobrimi spisi: a tudi takih znancev ni premalo, ki nam dajejo sem ter tje rajši kako brco, kakor pa da bi nam rekli dobrohotno besedo ali nas podpirali vsaj z naročnino. O — bosanska „Nada“, kateri cvete milost tvoje vlade, ljubezen Bošnjakov in navdušenost vseh Hrvatov: le na Slovensko nikar!

Slovenci nas pač toliko poznajo, da nam verujejo, če pravimo: Zastran naše osebe nam je vse jedno, ali nas kdo podpira ali preganja. A zaradi stvari, zaradi občinstva, katero se bega in razdvaja, nas boli, kadar kdo ruši in podira naše delo. Naj se le lotijo dela spretnejše in srečnejše roke, radi jim vse izročimo, če bo le v prid narodu in v večjo čast božjo!

Mi smo mi! Tako ne kličemo mi, ki zastopamo ta-le list, marveč želimo biti pohlevni, skromni, ko bi se dalo — tudi nepoznani: toda narodu svojemu želimo ne samo, da bi bahato sam sebe varal, ampak res kaj bil; narodnjakom, da bi ne iskali sami sebe, ampak naroda; voditeljem, da bi se hoteli zatajevati, pozabljati osebnih stvari, krivic in neugodnosti, ter velikodušno segli si v roko v prid Slovencem; prvakom, da bi hoteli poznati le jedno prvaštvo, kdo namreč more največ storiti in prvačiti v žrtvah za občno korist Slovencev. — V tem zmislu naj bi se razlegalo po domovini: Mi smo mi, t. j.: Mi vsi smo dobri katoličani in odlični domoljubi, ne pa, da bi vsak Slovenec v svojem kotu razgrajal med peščico pristašev s svojim: „Mi smo mi“.

Kadar bo tako mišljenje zavladalo po domovini, potem se bo tudi našemu delu godilo bolje; potem bodo spoznali tudi nasprotniki in godrnjači naše namene in odobrili naše ravnanje. — — —

Take misli so me navdajale, ko sem listal bosansko „Nado“.

Pač še neka druga misel se mi je vzbujala: pomiloval sem „Nado“, da mora pod svojim krilom družiti katoličane, pravoslavne in mohamedane. Zato ni v listu ničesar, kar bi spominjalo krščanstva. Mislil sem na to in bil zopet vesel „Dom in Svet“-a.

upanje o lepši bodočnosti. Kri ni voda. Kristusov jarem je sladak; če n a m izpreminja grenkobo v sladkost, sprejeli ga bodo naposled tudi drugi rajši kakor jarem jeze, dvoma in nezaupnosti.